

מִזְרָחַת יִשְׂרָאֵל
מִפְזֵד הַמִּשְׁפְּטִים
הוּאֲוֹדָה לְבַחִינַת הַחִיבְטִים הַמוֹשְׁפְּטִים שֶׁל הַאֲחֻרוֹת הַהוֹרִית בְּגִירּוֹשֵׁן

א' בטבת התשע"ב
27 בדצמבר 2011

לכבוד
פרופ' יעקב נאמן
שר המשפטים

שלום רב,

הנדון: השלמה עבودת הוועדה לבחינת התייחסות המשפטים של האחריות ההורית בגירושין

אני מתכבד להגיש לך את מכתבנו של י"ר הוועדה לבחינת היבטים המשפטים של האחריות ההורית בגירושין, פרופ' דן שנייט, בנוגע להשלמה עבودת הוועדה, בהתאם לכתב המינוי מטעמן, מיום 6 באוקטובר 2011, המצח"ב.

כאמור במכתבו של י"ר הוועדה, החלק האורי של חברי הוועדה תמן בנוסח הצעת החוק שצורפה למכתבו. מצורפים למכתביו זה ניירות הענורה של חברי וועדה שמוסתייגים מסעיפים מסוימים בהצעת החוק.

בברכה,

פרץ סול
(
מרכז הוועדה

שר הָרְשָׁעָה שְׁפָטִים

דְּרוֹשָׁלִימּ

ח' תשרי תשע"ב
06 אוקטובר 2011
מספר מכתב: 12314-2011
פנימי: מ-
(בתשובה נא לציין מספר מכתבנו)

לכבוד :

פרופ' (אמריטוס) דן שניט, בית הספר לעוזה סוציאלית, אוניברסיטת תל אביב – יוניר
השופטת חנה ריש-רוטשילד, בית המשפט לענייני משפחה רמת גן
הדין הרב אברהם שרמן, בית הדין הרבני הגדול
הקדמי אייד זהאלקה, החוג לפסיכולוגיה, אוניברסיטת חיפה
ד"ר תרצה יואלס, החוג לפסיכולוגיה, אוניברסיטה קריית האמונות
עו"ד גלית סנה-לוריה, מלאת מקום יו"ר צפורה לגירוש וירושוב סכසוכים של שכת ערכיו
הדין
עו"ד גלי עציון, מטעם נעמ"ת
גב' רונית צור, פקידת סעד לסדר דין (ל' עבר), משרד הרווחה
עו"ד שמואל מорן, יוניר ועדת החקירה לדין ונורא, לשכת עורכי הדין
פרופ' אבי שגיא, החוג לפסיכולוגיה ודרכם הפקולטה למדעי החברה, אוניברסיטת חיפה
מר טל שחף, מטעם "הורות שווה"
ד"ר פרץ סגל, משרד המשפטים – מרכז זועדה

נכדי,

הנדון : המשך עבודת הוועדה לבחינת ה**היבטים המשפטיים של האחוריות החורית בגירושין**

אני מודה לכם על עבודותכם במסגרת 'זועדה לבחינת ה**היבטים המשפטיים של האחוריות החורית בגירושין**' ועל דוח 'הועדה לבחינת ה**היבטים המשפטיים של האחוריות החורית בגירושין**' שלב ב' – דוח משלים' שהוגש לי ביום כ"ז אלול התשע"א (27 באוקטובר 2011).

שר הָנוּ שְׁפָטִים

דוח זה מציג بصورة יסודית ומאיירת עניינים את המלצות הוועדה, שהתקבלו מה אחד, לחקיקת משנה בעניין הכלים שעומדים לשותם בבית המשפט לענייני משפחה או בית דין דתי לקביעת טובת הילד בעת שהחורים נפרדים, ותן בוחנו על ידי.

עם זאת, יויר הוועדה פרופ' שנייט, הצע' בפתח דבר לדוח המשלים, על כך שבסוגיה של קביעת הסדר הורות על ידי בית המשפט: ענייני משפחה או בית דין דתי, שבסעיף 9 להצעת החוק עליו המליצה הוועדה בדוח הבינלאומי, נותרו חילוקי דעת בין חברי הוועדה גם בשלב השני של עבודתה, והיא לא הגיע להסכמה בעניין זה.

בשל חשיבותו הרבה של נושא זה, אני כחיש את מינמי הוועדה לתקופה נוספת נוספת של שלושה חודשים, החל מרחשווון התשע"ב, כדי שהועדה תמשיך לדון בעניין. אני מבקש מחברי הוועדה למתווג בדינונים אלה בפ"ז המרבית, בלי להימנע לדעת הקודמות של החברים בוועדה ולהגיעו לי את המלצתו בעניין הצעת החוק מתוך הסכמה מלאה של חברי הוועדה, כדי שאוכל להביא אותה לחקיקתה.

אנו 20

יעקב נאמן

מדינת ישראל
משרד המשפטים
הועדה לבחינת החיבטים המשפטיים של האחריות ההורית בגורושין

ט"ו בכסלו התשע"ב

11 בדצמבר 2010

לכבוד
פרופסור יעקב נאמן
שר המשפטים

נכדי,

הנדון: השלמת עבדת הוועדה לבחינת החיבטים המשפטיים של האחריות ההורית בגורושין

הריני מתכבד להודיעך כי הוועדה בראשותי פעלה בהתאם להנחיות שנוסחו על ידי בכתב המינוי מתקארך 6.10.11, והגעה להסכמות רחבות ככל הניתן בכל הנוגע להסדר ההורות המפורט בסעיף 9 להצעת החוק, כפי שגובש ופורט בדוח הבינים ובדו"ח המשלים.

הועדה גיבשה ברוב מוחלט נוסח מתקון של סעיף 9 להצעת החוק, בקבועה כי יש להוסיף לנוסח המקורי של סעיף 9(א) ו- 9(ב) הכלול בדוח הבינים ובדו"ח המשלים, עוד שני סעיפים משנה: 9(ג) ו- 9(ד). התוספת האמורה של שני סעיפים זהணה לסעיף 9, נועדה לספק לשופט כל "שובר שווין", שיסיע בידו להגעה להכרעה בקביעת ואיזה ההורות הרואין לטובות הילדים בעניין חלוקת הזמן, והמנורים של הילד עם כל אחד מהוריו, בנסיבות שבהם הוא מתaskaת, בהעדר הסכמה הורית, להגעה להכרעה בעניין מורכב זה על טוני החומר שהונח לפניו. תוספת כלל הצעה זה נועד גם לחתת מענה לחששות שהעל מבקרים עינם מפני ניצול לרעה של ביטול חזקת הגיל הרך דריובי תביעות סרקע, שיפגעו באמנותו המוחלשת.

הריני מתכבד לצרף למכתביך זה, נוסח מעודכן של הצעת החוק, המשלב בתוכו את התוספת האמורה לעיל לסעיף 9 להצעת החוק, לרבות דבריו החסבר להצעת החוק וכן נוסח טופס הסכם/הסדר וחוראות המהווה נספח וחיזי בכל תהליך להשגת הסכם ההורות, או לאלוfin קביעת הסדר ההורות ע"י ביהם"ש בהעדר הסכמו הורית.

אצינו כי גיבוש הסכמה להשלמת נוסח זעיר 9 בקרוב החלק הארי של חברות הוועדה, כאמור לעיל, הושג בעקבות דיון עמוק ומצח שנטקיים ומיצח אותו עצמו.

בכבוד רב

פרופ' דן שנייט, יර"

הצעת חוק הורם ילדייהם הקטנים

1. הגדרות

בסימן זה:
"בן משפחה" – אחים, אחיות והורי הורים;
"הורה" – לרבות הורה על פי חוק אימוץ ילדים, התשמ"א - 1981 או על פי חוק הסכמים לנשיאות עוברים, התשנ"ו - 1996;
"ילד" – ילדה או ילד שהם קטינים;
"פרידה" – הורים של ילד שה חיים בanford, בין נישואיהם הותרו, הופקעו או אוננו, בין שהם עדין נשואים ובין שלא היו נשואים.

2. אחריות הורית

- (א) להורה החובה והסמכות להחליט ולפעلي בענייניו, בזכותיו ובמכלול צרכיו של ילדו על פי טובת הילד כאמור בסעיף 3 (להלן - "אחריות הורי").
- (ב) האחריות הורית כוללת בין היתר, את דעתחתו שלומו הגוף והנפשי, כלכלתו, בריאותו, התפתחותו הגופנית, הנפשית, הרוחנית, המוסרית והחברתית התקינה, חינוכו ופיתוח יכולותיו וכישורייו, מקום מגוריו, קיום קשר אישי, ישר וסדיר בין הילד לבין הוריו (להלן - "קשר הורי") וקיים קשר בין הילד לבין בני משפחתו (להלן - "קשר משפחתי").
- (ג) זכותו של הילד כי תמומש האחריות הורית כפvio על ידי הוריו.

3. טובת הילד

- (א) במימוש אחריותו הורית יפעל הורה כך שתובת הילד תהיה שיקול ראשון במעלה.
- (ב) בעת קביעת טובת ילדו יביא הורה בחשבון את מכלול העניינים הנוגעים להחלטה בעניין המסויים של ילדו, בפרט הבטחת שלומו הגוף והנפשי רצוננו, רגשותינו, דעותינו, גילו, מגנו, תוכנותיו וכישורייו המתפתחים, ממד הזמן בחיוו וההשפעה הצפוי עליו בעתיד כתוצאה מן הפעולה, הקשר הורי, שמירה על הקשר המשפחתי וכן יציבות ורציפות ביחסים בין הילד לסביבתו.

4. חובת לבדוק אב ואם

ילד מחויב בכיבור ובעשمة להוריו בכל עניין הנוגע לאחריותם.

5. שיתוף פעולה בין הורים

- (א) האחריות הורית היא של הורים יחד ולוזן.

(ב) בכל עניין הנתנו לאחריות ההורית חיבי: שני ההורים לפעול בשיתוף פעולה; הסכמתו של אחד מהם לפעולתו של רעהו יכולה להיגן מראש או למפרע, בפירוש או מכללא, לעניין מסוים או באופן כללי; חזקה על הורה שהסכים לפעולות רעהו כל עז לא הוכח היפוכו של דבר.

(ג) בעניין שאיןו סובל דיחוי רשאי כל אחד מההורים לפעול על דעת עצמו ובלבד שידיע את הורה الآخر על כך בהקדם האפשרי.

(ד) נתגלו חילוקי דעת בין ההורים בעניין אופן מימוש האחריות ההורית, לרבות במקרה של פרידה, יפעלו ההורם, ככל הבינתן, על מנת להגיע לדכמה בדרכי שלום, לרבות באמצעות צד שלישי המקובל על שניהם לרבות, מטפל מקצועי או מגש.

6. הגבלת האחריות ההורית

(א) אחריות ההורית לא תוגבל אלא בחוק או באו של בית משפט.

(ב) בהתקיים נסיבות שבהן מימוש קשר הווי פוגע או עלול לפוגע פגיעה של ממש בילד, או בהתקיים נסיבות שבהן מימוש קשר משפחתי פוגע או עלול לפוגע בילד, רשאי בית המשפט לקבוע את הדרך הנאותה לימוש הקשר או להגבילו.

7. חילוקי דעת בעניין האחריות ההורית והשותפות

(א) לא באו ההורם בידי הסכמה ביניהם בעין אופן מימוש האחריות ההורית כאמור בסעיף 5(ד) רשאי כל אחד מהם או הילד, לבקש מבית המשפט זיכוי את אופן מימוש האחריות ההורית יחד ויחוד.

(ב) לא עליה בידי בית המשפט להביא את הוריהם בידי הסכמה על אופן מימוש האחריות ההורית, יכריע בחילוקי הדעות בעצמו או באמצעות מי שיינזא לנכוון, ובלבד שאישר בית המשפט כי הכרעתו של מי שמנונה על ידו להכריע אינה לטובה הילד, כאמור בסעיף 3.

8. הסכם הורות במקרה של פרידה

במקרה של פרידה רשאים ההורם להסכים בעניין אופן מימוש האחריות לפי טופס שיקבע בתקנות (להלן - הסכם הורות); הסכם הורות: טעון אישור של בית המשפט, והואIASROR לאחר שנוכח כי הוא לטובה הילד כאמור בסעיף 3.

9. הסדר הורות על ידי בית המשפט במקרה של פרידה

(א) לא הגיעו ההורם במקרה של פרידה בידי הסכמה כאמור בסעיף 8 על הסכם הורות או שהסכם ההורם שהגיעו אליו לא קויים, כולם או חלקו. רשאי כל אחד מהם לבקש מבית המשפט לקבוע את אופן מימוש האחריות ההורית (להלן - הסדר הור'ג); הורה יצירף לבקשתו לבקשתו לבקשתו הסכם הורות שמולא על ידו.

(ב) בבוא בית המשפט לקבע הסדר ההורו על פי טובת הילד כאמור בסעיף 3, יביא בין היתר בחשבון, בהחלטה מוגנת, את מכלול העניינים הבאויים:

(1) צרכיו התפתחותיים המשניים של כל ילד בהתאם למצבו, לגילו, להבטחת הייציבות בחיו ולצרכו המיעודיים ככל שהם קיימים;

(2) רצון הילד, ככל שיכשרו המפתחים מאשרים לבקרו על ידי שמייתו בבית המשפט או בדרך אחרת שמתאימה הילד כפי שיקבע בית המשפט, ומין משקל ראוי לדבריו הילד לפי גילו ומידת בגרותו של הילד;

(3) זכותו של הילד לקשר משפחתי, אישי, שיר וסדר עם שני הוריו;

(4) נכונותם של הורים לשתף פעולה במילוי אחריותם הורית;

(5) כישוריו של כל אחד מההורים למשוך או אחריותם הורית;

(6) הטיפול השעוני כל אחד מההורים הילד;

(7) זכותו של הילד לקשר משפחתי ומידת הגנות והיכולת של כל אחד מההורים לאפשר את מימוש ההקשר.

(ג) ככל שלא נמצא בית המשפט במקלול השווולים האמורים בסעיף קטן (ב) מענה להחלטה הנדרשת כדי להכריע על חלוקת הזמן והמגורים של הילד עם כל אחד מהוריו, ניתן בית המשפט משקל מכריע לשיקול שימירת הייציבות בחיו של הילד ואופן ולמיוזה בהם טופל על ידי כל אחד מהוריו במהלך חיו עד למתן ההחלטה, בלי שהדבר יפגע בשיקול של שמיות הקשר של הילד עם שני הוריו ועיזודם לשיתוף פעולה ביניהם, והיכולתו שימירת ערך עקרוני טובת הילד כשקול על.

(ד) אחריות הורית משוחפת אין משמעותה בכרה חלוקת זמן מגורים שווה של הילד עם כל אחד מהוריו.

10. העתקת מקום המגורים אל מחוץ לישראל

(א) (1) הורה המבקש להעתיק את מקום מגויו הרגיל שלו ושל ילדו אל מחוץ לישראל (להלן – הורה המבקש), יודיע על רצונו להורה לאחר מיד כשנודע לו על השינוי הצפוי, או לפחות תשעים ימים לפני השינוי המבקש, לפי המוקדם מביניהם;

(2) הורה המבקש יפעל כאמור בסעיף 5 לקבלת הסכמתו של הורה الآخر לשינוי מקום המגורים של הילד, וימסור להורה الآخر הצעה זו: זכם גוראות שיבטיח את מימוש האחריות יחד ולהזדה בניסיבות החדשנות. הורה الآخر יודיעו הורה המבקש בתוך עשרים ואחד ימים מיום קבלת ההצעה את עמדתו.

(3) גוינו הורים לידי הסכם יביאו אותו לאישור בית המשפט כאמור בסעיף 8.

(ב) (1) לא באו הורים לידי הסכמה כאמור (סעיף (א) לעיל, רשיי הורה המבקש לפני בית המשפט על מנת שיידן ויחליט בעניין העתקת מקום מגוריו של הילד ואופן מימוש האחריות הורית.

- (2) בבקשתה שיגיש לבית המשפט ופרט זהורה המבקש:
- (א) הטעמים לשינוי מקום המגורים;
  - (ב) תוכנית קליטה אשר תבטיח את זכות הילד במקום המגורים החדש;
  - (ג) הצעה בדבר אופן מימוש האחוריות ההורית יחד ולהזד, לרבות העליות הכרוכות.
- (ג) בבאו להחלטת בבקשתה לשינוי מקום המגורים יתחשב בית המשפט בין השאר:
- (1) מכלול השיקולים המפורטים בסעיף (ב).
  - (2) תוכנית הקליטה המוצעת והשפעתה על טובת הילד, אפשרות מימושה לרבות אופן מימוש האחוריות ההורית.
  - (3) הסיבות לשינוי המבוקש במקום מגוון הקטין.
- (ד) החלטה חלולה בבקשתה תינתן בתוך שנה ביום הגשת הבקשה.
- 11. הפרת הסכם הורות או הסדר הורות**
- (א) הפר הורה הסכם הורות או הסדר הורות רשיי הורה אחר או הילד לבקש מבית המשפט להורות על אמצעי האכיפה הבאים נגד הורה המפר:
- (1) הפניה ליחידת הסיעע שליד בית המשפט, לשם גיבוש דרכי למימוש הסכם הורות או הסדר הורות;
  - (2) מינוי צד שלישי למתאם הורות, אשר ילווה את ההורים במימוש הסכם הורות או הסדר הורות;
  - (3) חיוב הורה שהפר באופן חוזר ונינוח את הסכם הורות או הסדר הורות, תחת הת_hiיבות שישתתף בהדרכה וטיפול מקצועי מגורן שיקבע על ידי בית המשפט, ולשאת בהוצאות הכרוכות בכך;
  - (4) חיוב הורה המפר בתשלום פיצויים לילד או להורה الآخر, לרבות פיצויים בשל נזק שנגרם למי מהם;
  - (5) שינויי הסדרים שנקבעו בהסכם הורות או בהסדר הורות.
- (ב) סעיף קטן (א) אינו בא לידי מימוש של בית המשפט תחת צו אכיפה לפי פקודת בזיז בית המשפט.

לסעיף 1

בהתאם לאמנה מוניה מוצע להשתמש במונח 'ילד' במקומות במונח 'קטין' שבוחק הקים. המונח 'ילד' מבטא את היחסים המשפחתיים הטבעיים בין לבן הוריון, אדם עצמאי שהוריו אחרים לו בשל היותו ילדם. המונח 'קטין' שבוחק הקים מדגיש את הצורך בשירותו המשפטי של הילד כבסיס לנזקקות שלו לאפוטרופסות הוריון. הדגשה זו אף מתחדדו לנוכח מיקומן של ההוראות בעניינו בחוק העוסק באנשים שאינם כשיירים מבחינה משפטית.

באשר להגדרת 'הוראה', הוועדה לא הוסמכה ¹ין בנסיבות השונות של ההורות שאינן מוסדרות ביום בחוק (כגון – הורות באמצעות הפריה מלאכותית). لكن ההגדירה אינה מפרטת מיהו הורה מעבר למשמעות המילולית של המונח – הורה הטבעי וכן ה'ים' שמעמדם נקבע בחוק **אימוץ ילדים**¹ או בחוק הסכמים לנשיאות עוברים (אישור הסכם ועמד היילו) ².

مוצע לקבוע את זכותו של הילד לקשר טבעי עם בני המשפחה הקרובים אליו ביותר, בנוסף להוריו שם הקרובים המשמעותיים ביותר, בשל תרומתם להפתחותו.קשר עם בני משפחה אלה יש חשיבות מיוחדת במקרה שההוראים אינם יכולים למשוך את אחריותם ההורית. על כן חשוב שהקשר עם יתיה יציב ורציף גם כאשר ההוראים ממשיכים את אחריותם ההורית. הגדרה המושג 'פרידה', הוא כפי שקבע בסעיף 24 לחוק הנסיבות המשפטי והאפוטרופסוט ³.

5

לסעיף 2

הגדרת היקף האחריות ההורית היא בהתאם למלצת ועדת רוטליו.
הכללת מימוש הקשר עם ההוראים ועם בני המשפחה כזכויות לילדים נובעת מן האמנה, בסעיף 5:
"המדיניות החברותית יכבודו את אחריותם, זכויותיהם וחובותיהם של הורים, או מקום
שנייתן ליישום של בני המשפחה גמורהת או קהילה כנהוג על פי המסורת
המקומית ... על מנת לספק באופן יתאים לצרכי הילד המתפתח הכוונה והדרכה
נאותות בהפעלת הזכויות המוכרות נאמנה זו".

לסעיף 3

בהתאם לאמנה, מימוש האחריות ההורית צויך להיעשות כך ש"טובתו של הילד תהיה שיקול ראשון במעלה" (סעיף 3 לאמנה). המושג טובת הילד קיים כבר בחוק הנסיבות בסעיף 24, אך האמנה מגדירה במדויק את משקלו בעת שיש להחליט בעניין מסוים הנוגע הילד. ועדת רוטליו פירשה את דברי האמנה, במובן של הרצון לחתן משקל עדיף לטובת הילד בכל הנסיבות, אך לא משקל מכריע. מתן משקל מכריע

¹ חוק אימוץ ילדים, התשמ"א-1981.

² חוק הסכמים לנשיאות עוברים (אישור הסכם ועמד דילוד), התשנ"ז-1996.

³ חוק הנסיבות המשפטי והאפוטרופסוט, התשכ"ב-1962.

יפגע באוטונומיה ההורית על ידי הענקת זכויות מוגברות לילדים, ועלול להעניק יכולת רחבה מאוד לילד לתחזוע את הוריו על שלא פועלו לטובתו. עי כן מוצע כי בהתאם לאמנה והמלצות וועדת רוטליי יקבע הנוסח שבאמנה בחוק עצמו.

הענינים הכלולים במושג טובות הילד נקבעו בהתאם לאמנה והמלצות וועדת רוטליי, לרבות זכות הילד לשני הורים ממשמעותיים.

סעיף 4

מושע לשנות את הנוסח הנוכחי המחייב צוות של ילדים להוריים. הוועדה סבורה כי אין מקום לקבוע בחוק חובה מוחלטת של הילד לצית להוריו, שכן ילדים אינם כשירים להיות גושאי חובה משפטית. המינוח 'כבוד ומשמעות' לעומת זאת מבטא את מהוונות הילדים להורייהם בצורה המותאמת לקשר המשפטי - חינוכי. חלק מחברי הוועדה סברו שיש לשים את הנוסח הנוכחי הקובלן חובת צוות של הילד להוריו, כדי לבסס את הסמכות ההורית לקבוע גבולותizzare חינוך הילד. אולם, לדעת רוב חברי הוועדה, לא ניתן להיעזר בהוראת החוק לחיבר ילד לצוית לה'יו'ו' וגם כאשר ילד אינו מצית להם לא ניתן לפטור אותם מלמלא את אחריותם ההורית.

סעיף 5

האחריות ההורית המשותפת מעוגנת בסעיף 1 לאמנה, והוא מוטלת על כל אחד מההורים "יחד ולחוד".

⁶ הסעיף מציין את המחויבות המשותפת של שני הורים למימוש זכויות הילד, לעומת זאת האחריות ההורית האישית שבסעיף 6 להצעת החוק. בכך יובזר המצב המשפטי, שגם ההורים נפרדים ומתחלקים במימוש האחריות ההורית היא עדין אחראית משותפת, בדומה למצב המשפטי הנוהג שהאפוטרופסות של

ההורים נשארת בעינה בעת הפרידה, גם כשהנבע שהילד בחזקתו הבלעדית של הורה אחד.

ההוראה מוצעת נוספת בסעיף זה מכוננת לעודד את הורים לפרטון בדרך של המחלוקת והסכוסכים בכל נושא הקשור למימוש האזריות הורית המשותפת, ולא דווקא בעת פרידה. כאשר ההורם אינם מצליחים לישב את המחלוקת בעצם, הפניה לצד שלישי המוסכם עליהם או בעל מקצוע – מטפל או מגש – קודם להתדיינות הימשפטית, מקדמת את התקשרות ביניהם והיא עדיפה על התנצלות בבית המשפט.

סעיף 6

האחריות ההורית כוללת לפי סעיף 2 להצעת חוק, את המחויבות של הורים למש את זכותו של הילד לקשר הורי ולקשר משפחי. על פי עקרון טוות הילד זכות זו תוגבל רק כאשר ייווכח בית המשפט כי יש במימושה ממש חשש לפגיעה בילד. חובת ויאיה על כך שימוש הזכויות האמורות עשו לפגוע בילד מוטלת על הטוען לפגיעה האמורה.

לסעיף 7

מתן האפשרות לילד לפנות לבית המשפט בסעיף קטן (א) מהוות הרחבה של סעיף 3 לחוק בית משפט למשפהה, להיות ובחוק הנסיבות לא ניתנה במ'ורש האפשרות לילד לפנות בעצמו לבית המשפט. כאשר בית המשפט מעביר את העניין להכ' עתו של אחר, מוצע שבית המשפט יודא שההכרעה היא לטובת הילד.

לסעיף 8

במקרה של פרידה מוצע, כי הורים שהגיעו להסכם בדבר אופן מימוש אחריותם ההורית יחד ולהז'ו, ידרשו להגישו לבית המשפט הסכם הורות לפי הטופס שבנספח ד'. זאת, כדי להוכיח לבית המשפט שההסכם מבטא את המודעות של כל הורו: למרכיבי האחריות ההורית יכולתו ונכונותו למש את אחריותו לגבי מכלול זכויות הילד. בתהליך ואישור יוכל בית המשפט לוודא, הנה שני הורים שיתפלו פעולה, בעצם או באמצעות צד שלישי (כ' סעיף 5(ד) לחוק), בבחינת יכולתם למלא יחד ולהז'ו את אחריותם ההורית כמפורט בטופס, והן שה י' נשמע ודבריו קיבלו משקל ראוי. שיתוף הפעלה בין הורים בגין ההסכם לפי הטופס הוא מרכיב מסויב מהתוויות ביותר שיכל להעיד על יכולתם ונכונותם לפעול באופן משותף למימוש אחריותם לטובת הילד

7

לסעיף 9

סעיף זה מבטל את "חוקת הגיל הרכך" הקבועה בסעיף 25 לחוק הקיים. על פי עקרון העל של טובת הילד, כמפורט בדוח הבינלאומי, החלטת בית המשפט: עניין חלוקת האחריות ההורית צריכה להיבחן לגבי כל ילד בצורה פרטנית ולא על פי איזושהי חזקה כלל'ג. לכן כאשר הורים מתקשם להגיע לכל הסכמה ביניהם על אופן מימוש אחריותם או שאינם מקיימים את ההסכמות שהגיעו אליהן, הם או ילדם, יכולים בבקשה מבית המשפט לקבע את אופן מימוש אחריותם ההורית על ידם יחד ולהז'ו.

במקרים אלה מוצע להשיב את הורים, לצר' לכתבי בי הדין הסכם הורות לפי הטופס שבנספח ד', בו יפרט כל הורה את הסדר שהוא מציין למשוך אחריותו ההורית. לדעת הוועדה הדורישה המקדמית למילוי ההסכם יכולה לתעד את הסכטוק בי' הורים מהשאלות המופשטות והאמוציאונאליות שבסיטוזו, לצורך מתן דין וחשבון מפורט ומكيف על חלוקת מכלול ענייני האחריות ההורית ביניהם. העיסוק הקונקרטי בתוכנית ההורית יחשוף את המחלבות האמיתית בין הצדדים ובכך ימקד את הדיון. הקדשת זמן ומחשבה לאופן בו יחולק זמן הורות ואופן מימוש מכלול ענייני האחריות ההורית על ידי כל הורה, עשויה להוביל את חלוקם של המתדיינים להידברות.

בהתאם לכך מוצע, שכאשר בית המשפט, נמציאות ייחdet הסיע או בעצמו, אינו מצליח להביא את הורים לשיתוף פעולה להסכם על אופן מוש אחריותם ההורית לפי הטופס, הוא יקבע את הסדר ההורות על פי המתכונת של הסכם ההורות.

לשם כך יהיה על בית המשפט להביא בחזבון את מכלול העניינים המפורטים בסעיף קטן (ב), אשר משקפים, לדעת הוועדה, את מכלול המחייבים הנדרשים לצורך קביעת הסדר ההורות: צרכיו התחפותותם של הילד לפי גילו, מצבו, הבאות היציבות בחיו וצרכיו הייחודיים; זכות הילד כי ישמע קולו עד כמה שגילו וכשריו מאפשרים את זה; נוכנות הוריו לשתח פועלם לימוש זכויותיו האמורות, ויכולתם לעשות זאת; בזכות הילד לקשר אליו ישיר וסדיר עם שני הוריו; הטיפול שהענק כל אחד מהဟורים לילד לפני הגירושין ונוכנות כל אחד מהם לאפשר לילד גם קשר עם בני משפטו הקרים – אחיו, אחיוותיו והוריו הוריו. בדרך זו קובע הטעיף קווים מנהים להחלטת מושכלת של בית המשפט בעניין מימוש האחריות ההורית יחד ולהוד מתוך בחינה מקיפה של טובת הילד.

ישנם מקרים שבהם מטעירות מחלוקת חריניות בין ההורים אודות חלוקת הזמן והמגורים של הילד עם כל אחד מהם, מחלוקת שלא ניתן לגירושו לאגישו הסדר הורי שיהיה מקובל ומוסכם עליהם. במקרים טעונים במיוחד אלו, עלול בית המשפט להיקין למביי סתום, למשל היה ביכולתו להביא את ההורים להסכמה לגבי הסדר ההורות הרואין. מצב זה יורר בעקבותיו התדייניות משפטיות מרובות ומתמשכות הפגעות בילדים הזוקקים ליציבות והמשכו בחיים.

סעיף 9(ג) נועד לאפשר לבית המשפט להגיע להכרעה על הסדר לטובת הילד על רקע הימשכות ההליכים, כאשר הוא נקלע למביי סתום לאחוי שבחן את נסיבות המקהן הנידון לפני ואורם של השיקולים המפורטים בסעיף 9(ב). השיקול וווסף שבאמצעותו מתקבש בית המשפט להגיע להכרעה במצבים אלו של מבוי סתום אליו נקלע, הינו אופן והמידה שבהם טיפול הילד על ידי כל אחד מהဟורי עד למועד קבלת ההחלטה בלבד שבמסגרת הכוונה זו תובטח שמירת הקשר המשיי של הילד עם שני הוריו. אין מדובר בחזקה משפטית חדשה שנوعדה לוabil את שיקול דעתו של בית המשפט, אלא בשיקול נוספת שנועד לאפשר הכרעה במקום שבית המשפט תנסה לבגש הסדר על בסיס הנתונים שבפניו והשיקולים המפורטים בסעיף 9(ב).

סעיף 9(ד) נועד למנוע אי הבנה לגבי משמעותו של המושג: "אחריות ההורית משותפת". מושג האחריות ההורית מוגדר בסעיף 2 להצעת החוק ומשמעותו את המחויבות הכלולות של שני ההורים למילוי צרכי חייו המגוונים של ילדים, למעורבות אישית של כל אחד מהם בכל הנוגע לגידולם, חינוכו וdagaga למכלול ענייניו ולקיים קשר אישי, ישיר וסדיר עמו. פירוד א' גירושין לא אמרום לפגוע במימושה של האחריות ההורית של כל אחד מההורים, כתוצאה מהפרידה והמנורים הנפרדים, דבר שדורש שיתוף פעולה ביניהם.

יחד עם זאת חשוב לסייע ולצערין, כי העיקרון יפיו האחריות ההורית נותרת משותפת גם לאחר גירושין או פירוד, איןנו קובע בהכרחה שחלוקת זמן המגורות של הילד עם כל אחד מההוריו תהיה שווה. חלוקת זמן המגורים תיקבע לפי שיקולי טובתו של הילד. נלן הוצע שהסדר הורי בכל הנוגע לחלוקת זמן המגורים של הילד עם כל אחד מההוריו, יקבע תוכנית ההורות המוסכמת שגיבשו ההורם ואושרה ע"י

ביה המשפט, או בהסדר לחלוקת זמן המגוריו, שקבע בית המשפט על פי צרכי הילד ונסיבות המקרה הספציפי שנדון בפניו, שלא הושגה הסכמה זוורית בעניין זה.

לסעיף 10

לדעת הוועדה לא ניתן להסתפק במקרה שב¹ מבקש הורה להגר עם ילדו מחוץ לישראל באמצעות המידה של פיהן בית המשפט קובע את הסדר ההוות. שכן מוצע לקבוע הוראות מיוחדות במצב זה על בסיס ההסדר הכללי שבוחק ובעיקר הדאגה לטובת הילד ומימוש זכויותיו המפורטות בסעיף 3 במצב של הגירה. הצעה כוללת שלושה מרכיבים עיקריים, ביוזח יתר סעיפי החוק. בשלב הראשון – על הורה שմבקש להגר לפחות מבעוד מועד כדי להגיע להיזברות ולהסכמה עם הורה השני. מטרת ההצעה היא לאפשר לאחורה האפשרות להזכיר מוצע לקבוע חובת הוועץ מוקדמת של לפחות 90 ימים לפני המועד הצפוי להגירה ולהכנין הצעה להסכם הורות שיבתית את פימוש אחוריותו הורית של הורה שנשאר בישראל לאחר הגירה. בשלב השני – בהיעדר הסכמה, נדיש הורה המבקש להגר להסביר את הטעמים שבשלם הוא מבקש להגר עם הילד, ובין היתר להוראות, כי מטרת הגירה אינה לנתק את הילד מההוראה الآخر או לנוקם בו, להציג תוכנית קליטה לילדים וכן הצעה לאופן שימוש אחוריות הורית של הורה השני בנסיבות ההגירה. בשלב השלישי – נדרש בית המשפט לבסס את הכרעתו על שיקוליהם ש疵ורתיים להגיע לאיזון ראוי בין טובת הילד והבטחת הקשר שלו עם הורה והآخر לבין זכות הורה להגר.

⁹ מוצע לקצוב את הזמן לקבלת החלטה, כך יהיה תהיה הלotta בתוך שנה מיום הגשתה. זאת, כדי למנוע את הימשכות התקופה שבה הילד אינו יודע היכן יהיה מקום מגוריו הקבוע. הימשכות הליכים אלה וההתדיינות בעניינים פוגעים ביציבותו היינו של הילד ומונעים ממנו את יכולת להתחפה בזיקה למקום קבוע.

לסעיף 11

הסעיף המוצע נותן בידי בית המשפט, לבקש הורה או ילד, כלים מודרגים כדי להביא הורה שאינו ממש את אחוריותו הורית כלפי ילדו למלא את נחויבותו. המגעד של הכלים נוע מהפניה ליחידת סיוע ועד לחיבור בפתרונות בשל הפרת הסכם או הסדו הורות. הוועדה סבורה כי על בית המשפט לננות תחיליה להביא את הורה לשיתוף פעולה עם הורה אחר, כגון באמצעות "מתאם הורי", כדי לסייע לו במימוש אחוריותו הורית, אך מבלי לשולש שימוש ב:לי אכיפה חריפים יותר. יחד עם זאת סבורה הוועדה, כי אין מקום לנקט סנקציות עונשיות על הורה שאינו מקיים את חלקו בהסדר הורות, מפני שכך קיים חשש להרחקתו ממימוש אחוריותו הורית.

טופס להסכם/לסדר הורות (סעיפים 8 ו-9 לחוק)

הסכם/סדר הורות קבוע או זמני

ההוריות:

שם הורה א': _____ ת.ז. _____

מען: _____

מספר טלפון: _____

דוא"ל: _____

(להלן: "הורה א'")

שם הורה ב': _____ ת.ז. _____

מען: _____

מספר טלפון: _____

דוא"ל: _____

(להלן: "הורה ב'")

הילדים:

שם הילד/ה _____

מס' ת.ז. _____

תארין לידה _____

מין _____

10

("כל ילד/ה לחוד וכן כל הילדים ייחדו יקרים להלן: "הילדים")

בקשה למתן תוקף של פסק דין/החלטה להסכם הורות/לקביעת הסדר הורות

(בחר את אפשרות המתאימה)

- מוגש בזאת לבית המשפט/בית הדין הסמך הורות שנערכ על ידי שני ההוריות.
- למתן תוקף של החלטה להסכם הורות זמני לתקופה של _____.
- למתן תוקף של פסק דין להסכם הורות קבוע.

- מוגשת בזאת לבית המשפט/בית הדין הציבורי להסדר הורות שנערכ על ידי הורה א'/ב' [שם]
ההורה]

ההצעה הינה לצורך:

- דין בהסדר הורות זמני לתקופה של _____.
- דין בהסדר הורות קבוע.

הודעה החשובה:

סעיפי הסכם זה הינם בעלי השלכות משפטיות ממשמעותיו. לפני מלאוי הסכם מומלץ לעיין בחוברת ההסבר למלוי הסכם זה אשר ניתן לקבל במצירות בית המשפט לענייני משפחה ובתי דין הדתי, והזמין להיען באתר האינטרנט [כמו כן מומלץ להיען בעורך דין להבנת השלכות המשפטיות של סעיפי הטבם זה.](#)

1. מבוא

ההורים מצהירים כי הסכם זה נערך מתי הכרה שטובה כל אחד מילדייהם היא שיקול ראשון במעלה וכי יפעלו לצורך קידום:

- א. מעורבות של שני ההורים בגידול ילדיהם.
- ב. קשר משמעותי, אישי, ישור וסדרי של ילדיהם עם שני הורייהם.
- ג. שיתוף פעולה בין ההוריות לטובות ילדיהם.
- ד. יישוב מחלוקתיהם בדרך שלום.
- ה. מניעה, ככלyb יכולתם,orchisיטות ילדיהם למחלוקת בין ההורים.

2. כללי

11

- א. ההורים מתחייבים לדאו במסירות לטיפול, לחינוך ולבリアות ילדיהם.
- ב. ההורים מתחייבים להנץ את הילדים לכבוד ולהערכה לכל אחד מהם ולבני משפחותיהם.
- ג. כל אחד מההורים,ணוי שהו עם הילדים, יאפשר חיזוק והעמקת הקשר של הילדים עם בני המשפחה המורחבה.
- ד. שם המשפחה של הילד לא ישונה, אלא בהסכמה שני ההורים בכתב.
- ה. כל אחד מן ההורים מסכים שההוראה השני קיבל מידע מכל גופו שהילדים קשורים אליו.
- ו. ההורים מתחייבים עדין איש את רעהו באופן שוטף לגבי אירועים או דברים הנוגעים לילדים.

3. בריאות

- א. כל הורה יעניק לילדים בזמן שהייתם אצל טיפול רפואי שוטף, לרבות ביקור שגרתי או דחוף אצל רופא, מעקב רפואי, מתן תרופה ועוד.
  - ב. כל אחד מן ההורים מסכים שההוראה השני קיבל מידע מכל אדם או גוף טיפול בבריאותם הגופנית או הרוחנית של ילדיםם.
  - ג. ביטוח בריאות עבור הילדים:
- ס הילדים יהיו מכובדים בטוחי הבריאות באמצעות:

אחר _____ חברת ביטוח _____ קופת חולים _____
ס ביטוח הבריאות יشو'מו על ידי: _____ [מלא את שם ההורה]
 אחר _____ בחברת הביטוח _____ בקופת החולים _____
ס [שם ההורה] יזאג להוצאה כרטיס מגנטישני קופת החולים
בנה מבוטה הילד.

ד. קבלת החלטות בענייני ביזמות:

1. קבלת החלטה, מתן הסכמתה או אישור לטיפול רפואי לילדיים תהא נתונה (בחרו באפשרות המתאימה):

לשני ההורם. ההורן יפעלו יחדיו בהסכם הדזית ובהעדר הסכמה לפי אחת מהאפשרויות הבאות:
ס על פי המלצה הגו'צ מקצועני המטפל.
ס על פי החלטת _____.
ס ההחלטה תתקבל על ידי _____ [שם ההורה].
ס אחר _____.

2. קבלת ההחלטה, מתן הסכמתה או אישור למתן טיפול רפואי לתאנתה תהא נתונה (בחרו באפשרות המתאימה):

לשני ההורם. ההורן יפעלו יחדיו בהסכם הדזית ובהעדר הסכמה לפי אחת מהאפשרויות הבאות:
ס על פי המלצה גורנו מקצועני- _____.
ס על פי החלטת _____.
ס ההחלטה תתקבל על ידי _____ [שם ההורה].
ס אחר _____.

3. קבלת החלטה ממן הסכמתה או אישור למתן טיפול פסיכולוגי או פסיכיאטרי תהא נתונה (בחרו באפשרות המתאימה):

לשני ההורם. ההורן יפעלו יחדיו בהסכם הדזית ובהעדר הסכמה לפי אחת מהאפשרויות הבאות:
ס על פי המלצה גור: מטפל מקצועי/ רופא משפחתי/ פסיכולוג/ פסיכיאטר/ יועץ חינוכי/ גורם אחר העונד עם הילד.
ס על פי החלטת _____.
ס ההחלטה תתקבל על ידי _____ [שם ההורה].
ס אחר _____.

ה. במקשה חרום - בו קיימת כננה מיידית לשלום של הילדים ו/או לבリアותם, לכל הורה הזכות והחובה להטכים ולאש"ט טיפול רפואי, טיפול שניים או ניתוח וזאת, לאחר שנקט באמצעות סכירים, בנסיבות דוגמיהן, להשגת הסכמתו של ההורה השני. לא הצלה ההורה לידע את משנהו בטרם הפעילה הרפואית הדוחפה, חלה עליו החובה לידע את ההורה الآخر על כך בהקדם האפשרי.

ג. עליות:

ההורם מצהירים כי ידוע לו כי הסעיפים המופיעים בפרק הבהירות בהסכם ההורות עשויים להיות כרוכים בעלות מיוחדת. נושא העליות וחלוקתם בין ההורם יוסדר בהתאם לאמור בסדר המזונו לילדיים או בהעדר הסכמה לפי החלטתו של בית המשפט.

4. חינוך

א. קבלת מידע והתייעצות:

1. כל אחד מן ההורם מסכים שהוא השני יוכל לקבל מידע מכל אדם או גוף הקשור בחינוכם של הילדים, לרבות מידע על אסיפות זירות, התקדמותם של הילדים בלימודים, רוחותם ואירועים במסגרת החינוכית בה הם נמצאים. כל הורה רשאי להתייעץ עם כל גורם מקצועי במסגרת החינוכית בה נמצאים הילדים.
2. מוסכם כי שמותיהם ופרטיהם של שני ההורם יופיעו ברשומות של המוסגרות החינוכיות של ילדיהם לשם קבלת מידע, ידוע בມקרה חירום ורישום ברישימת הקשר הכתית של הילדים.
3. כל אחד מן ההורם מסכים של שני ההורם הזכות והחובה להחותם על תעוזות הילדים.

ב. קביעת מוסגרות הלימוד:

ם הילדים ימשכו ללמידה במסגרת חינוך הנוכחות או במסגרת חינוכית אחרת המשתייכת לאותו זרם חינוכי.

ם ההורם יסכימו על המוסגרת החינוכית של ילדיהם.

בהתאם להסכם :

ם ההורם יעדיפו כי הילדים ילמדו בקרבת מקום למגוריו ההורה שעמו הוא שווה במשך זמן רב יותר מאשר עם ההורה השני.

ם אחר

ג. השתתפות בפעילויות של המוסגרה ו-זינוכית:

שני ההורם הזכות לקחת חלק בכל הפעילויות במוסגרת החינוכית של ילדיהם לרבות, אירועים בבית ספריים, אסיפות הורים, מסיבות, טקסיים, אירועים מיוחדים, טוילים וככ' (בפעילויות שאינן מאפשרות השתתפות של יותר מהויה אחד, עשויה התיאום בין ההורם).

ד. הוגים, תנועות נוער ופעולות משלינית (להלן - "פעילותות"):

כל הורה יהיה אחראי להשתתפות ילדו בפעולות בעת שהותם עימו :

כל ילד ישתתף לכל היתר ב חוגים באותו העת.

בחירת הפעולות תעשה בהסכם בין הוריהם לאחר הייעצות עם הילד

בחירת הפעולות תעשה ע"י הורה (צין שם הורה) לאחר הייעצות עם הילד.

אחר _____

ה. שיעורים פרטיים לתגבר הלימודים:

החלטה בדבר השתתפות הילד בשיעורים פרטיים לתגבר הלימודים תתקבל: (ניתן למלא יותר ממשכצת אחת)

על פי בקשת הילד.

בהסכמה בין הוריהם ולאחר הייעוץ עם הילד.

בהעדר הסכם הוריהם יכريع ונגין קיום שיעורי התגבר המורה המלמד את הילד את המקצוע בו נדרש הגבר.

ע"י הורה (צין שם הורה) ולאחר הייעוץ עם הילד.

אחר _____

ו. עלויות:

הורים מצהירים כי יזע להם כי אספיפים המופיעים בפרק הוגים, פעילותות, תנועות נוער ומסגרות משלימות ובפרק שיעורים ארטימיים ארטימיים לתגבר הלימודים בהסכם ההורות עשויים להיות כרוכים בעלות מיוחדות. נושא העלות וחילוקם בין הוריהם יוסדר בהסדר המזונת לילדים או בהעדר הסכמה לפי החלטתו של בית נ. שפט.

5. תוכנית הורות

בבוא הורים לקבוע את אופן מגוריו של הילד ואת חלוקת הזמן שבו ישאה הילד עם כל אחד מהם, יראו את טובת הילד כשיעור ראשון במללה הגובר על שיקולים אישיים שלהם. הורים ישקלו את חשיבות הייציבות והקביעות בחיי של הילד והקושי במערכות דוחפים לבואם לקבוע את אופן מגוריו של הילד ואת אופן חלוקת הזמן בו שוהו הילד עמו. שהותו של הילד לפרק זמן מסוימים יותר אצל אחד הורים לפי התוכנית הורות, לא גרע מהאחריות ההורות של שני הורים, לא תפגע באופן קבלת החלטות החשובות בחיי הילד וכן תאפשר את מועדיו השותה של הילד עם ההורה השני - הכל בהתאם להסכמות המפורטות בהסכם זה

מפורטת בזאת תוכנית הורית בדבר חלוייז שהות של הילדים עם הוריהם, באופן שבו ככל עת יהיה הורה שאחראי לילדים (ניתן להיעזר במידע הטבלת שבספה א' לצורך בחינה שלא נותרו שעות אשר אין מוסדרות ולצרכה כניסה להסכם זה).

במחוזיות של שבועיים, ישנה או ישנה [שם הילד או שמות הילדים] אצל ההורים בהתאם לפירוט המופיע להלן:

(1) **בימי השבוע:**

שבוע 1

□ ביום א':

□ כל היום ישנו אצל הורה _____ לרבות לינה.

□ הילד/ים ישנה/ו משעה _____ (מקום איסוף: _____) עד לשעה _____

(מקום השבה _____) אצל הורה _____ ובשאר השעות אצל הורה _____
בשעות הלימודים הילדיים יהיה/ו באחריות הורה _____.

□ הילד/ים ישנה/ו אצל הורה _____ מסיום הלימודים באותו יום, לרבות לינה ועד תחילת הלימודים ביום לאחר מכן. בשעות הלימודים הילדיים יהיה/ו באחריות הורה _____.

□ אחר _____

15

□ ביום ב':

□ כל היום ישנו אצל הורה _____ לרבות לינה.

□ הילד/ים ישנה/ו משעה _____ (מקום איסוף: _____) עד לשעה _____

(מקום השבה _____) אצל הורה _____ ובשאר השעות אצל הורה _____
בשעות הלימודים הילדיים יהיה/ו באחריות הורה _____.

□ הילד/ים ישנה/ו אצל הורה _____ מסיום הלימודים באותו יום, לרבות לינה ועד תחילת הלימודים ביום לאחר מכן. בשעות הלימודים הילדיים יהיה/ו באחריות הורה _____.

□ אחר _____

□ ביום ג':

□ כל היום ישנו אצל הורה _____ לרבות לינה.

ס הילד/ים ישאה/ו משעה _____ (מקום איסוף: _____) עד לשעה _____
(מקום השבה _____) אצל הורה _____ ובשאר השעות אצל הורה
בשעות הלימודים הילד/ים יהיה/ו באחריות הורה _____.
ס הילד/ים ישאה/ו אצל הורה _____ מסיום הלימודים באותו יום, לרבות לינה ועד
להתחלת הלימודים ביום שאחוריו. בשעות הלימודים הילד/ים יהיה/ו באחריות הורה
_____.
ס אחר _____

ס ביום ד':
ס כל היום ישאה/ו אצל הורה _____ לרבות לינה.
ס הילד/ים ישאה/ו משעה _____ (מקום איסוף: _____) עד לשעה _____
(מקום השבה _____) אצל הורה _____ ובשאר השעות אצל הורה
בשעות הלימודים הילד/ים יהיה/ו באחריות הורה _____.
ס הילד/ים ישאה/ו אצל הורה _____ מסיום הלימודים באותו יום, לרבות לינה ועד
להתחלת הלימודים ביום שאחוריו. בשעות הלימודים הילד/ים יהיה/ו באחריות הורה
_____.
ס אחר _____

ס ביום ה':
ס כל היום ישאה/ו אצל הורה _____ לרבות לינה.
ס הילד/ים ישאה/ו משעה _____ (מקום איסוף: _____) עד לשעה _____
(מקום השבה _____) אצל הורה _____ ובשאר השעות אצל הורה
בשעות הלימודים הילד/ים יהיה/ו באחריות הורה _____.
ס הילד/ים ישאה/ו אצל הורה _____ מסיום הלימודים באותו יום, לרבות לינה ועד
להתחלת הלימודים ביום שאחוריו. בשעות הלימודים הילד/ים יהיה/ו באחריות הורה
_____.
ס אחר _____

שבוע 2

ס ביום א':
ס כל היום ישאה/ו אצל הורה _____ לרבות לינה.
ס הילד/ים ישאה/ו משעה _____ (מקום איסוף: _____) עד לשעה _____
(מקום השבה _____) אצל הורה _____ ובשאר השעות אצל הורה
בשעות הלימודים הילד/ים יהיה/ו באחריות הורה _____.

הילד/ים ישחה/ו אצל הורה מסיום הלימודים באותו יום, לרבות לינה ועד לתחילת הלימודים ביום שאחזרו. בשעות הלימודים הילד/ים יהיה/ו באחריות הורה

אחר

ביום ב':

כל היום ישחו אצל הורה לרבות לינה.
 הילד/ים ישחה/ו משעה (מקום איסוף: עד לשעה _____) (מקום השבה _____) אצל הורה ובשאר השעות אצל הורה. בשעות הלימודים וילד/ים יהיה/ו באחריות הורה
 הילד/ים ישחה/ו אצל הורה מסיום הלימודים באותו יום, לרבות לינה ועד לתחילת הלימודים ביום שאחזרו. בשעות הלימודים הילד/ים יהיה/ו באחריות הורה

אחר

ביום ג':

כל היום ישחו אצל הורה לרבות לינה.
 הילד/ים ישחה/ו משעה (מקום איסוף: עד לשעה _____) (מקום השבה _____) אצל הורה ובשאר השעות אצל הורה. בשעות הלימודים וילד/ים יהיה/ו באחריות הורה
 הילד/ם ישחה/ו אצל הורה מסיום הלימודים באותו יום, לרבות לינה ועד ל悒ונת הלימודים ביום שאחזרו. בשעות הלימודים הילד/ם יהיה/ו באחריות הורה

אחר

ביום ד':

כל היום ישחו אצל הורה לרבות לינה.
 הולד/ים ישחה/ו משעה (מקום איסוף: עד לשעה _____) (מקום השבה _____) אצל הורה ובשאר השעות אצל הורה. בשעות הלימודים וילד/ים יהיה/ו באחריות הורה
 הילד/ם ישחה/ו אצל הורה מסיום הלימודים באותו יום, לרבות לינה ועד ל悒ונת הלימודים ביום שאחזרו. בשעות הלימודים הילד/ם יהיה/ו באחריות הורה

אחר

ביום ה' :

- כל היום ישחו אצל הורה _____ לרבות לינה.
- הילד/ים ישחה/ו משעה _____ (מקום איסוף: _____) עד לשעה _____.
- (מקום השבה _____ אצל הורה _____ ובשאר השעות אצל הורה _____). בשעות הלימודים וילד/ים יהיה/ה באחריות הורה _____.
- הילד/ים ישחה/ו אצל הורה _____ מסיום הלימודים באותו יום, לרבות לינה ועוד לתחלת הלימודים ביום לאחריו. בשעות הלימודים הילד/ים יהיה/ה באחריות הורה _____.
- אחר _____.

(2) בסופי שבוע :

- בסוף השבוע הראשון ישחו הילדים אצל ההורה _____.
- מיום שישי בשעה _____ (זמן איסוף _____) עד ליום שבת בשעה _____ (מקום השבה _____).
- מיום שישי בשעה _____ (זמן איסוף _____) עד לתחלת הלימודים ביום ראשון.
- מיום _____ בשעה _____ (מקום איסוף _____) עד ליום _____ בשעה _____ (מקום השבה _____).
- אחר _____.

בסוף השבוע השני ישחו הילדים אצל הורה _____:

- מיום שישי בשעה _____ (זמן איסוף _____) עד ליום שבת בשעה _____ (מקום השבה _____).
- מיום שישי בשעה _____ (זמן איסוף _____) עד לתחלת הלימודים ביום ראשון.

- מיום _____ בשעה _____ (מקום איסוף _____) עד ליום _____ בשעה _____ (מקום השבה _____).
- אחר _____.

(3) חגים וחותמות:

- א. התוכנית ההורית בתגים ובחופשות תהיה על פי המפורט בסוף ב' המהווה חלק בלתי נפרד מתוכנית זו. לצורך טבלה זו "הג' מוגדר מערכו של הג' בשעה _____ ועד בשעה _____.
- ב. התוכנית לחלוקת של זמני הורות בתגים ובחופשות תבוא ביום אלה במקום התוכנית ההורית הרגילה המפורטת לעיל בכיניפים (1) ו-(2). אם ייווצר רצף ארוך של ימים שבהם ישנו ילדים אצל הורה אחד, ההורים מונחים לחתום הסדר חילופי.
- ג. עם סיום הג' / החופשה ימשין לחול הסדר ההוריות המפורט לעיל בסעיפים (1) ו-(2).

(4) חופשת הקיץ:

- א. במהלך חופשת הקיץ הסדר ההוריות יהיו כלהלן (סמן את המשכזת/ המשבצות המתאימהות):
- בהתאם לתוכנית הירית הרגילה כמפורט לעיל בסעיפים (1) ו-(2).
  - למעט השינויים הבאים:
-
-
-

□ הורה א' ישאה עם הילדים

□ הורה ב' ישאה עם הילדים

□ בתקופת שהיא הילדים אצוי כל אחד מההוריות, יתקיימו הסדרי הקשר עם הורה השני כלהלן:

□ במהלך שהיא הילדים בקייננה או במסגרת חינוכית אחרת, יהול הסדר הבא:

□ עם סיום הקייננה או במסגרת החינוכית יהול הסדר הבא:

ב. ההורים מסכימים בהתאם את זמני שהיא הילדים אצל אחד מהם במהלך חופשת הקיץ, עד ליום 10 ביוני של אותה שנה.

(5) חופשנות:

מ. ההורים מסכימים כי לכל אחד מההוריות הזכות לקחת את הילדים לחופשה עימם בארץ ובלבך שהוא יודיע להורה השני ע"י כך לפחות _____ ימים לפני החופשה. הוה והחופשה תהא מעבר ל _____ ימים, תידרש הסכמתו של הורה השני מראש.

ם הורה שבחור לקחת חופשה לבדו ללא הילדים, ישחו הילדים אצל המורה השני. אולם אם מכל סיבה שהוא לא יכול המורה השני לשחות עם הילדים במשך חופשה בימים שבהם המורה שבחופשה אמר לו היה לשחות עם הילדים, המורה שבחופשה מסכים שהוא אחראי לדאוג לסיור חילופי סביר ולמימונו.

ם הורה שבחור לקחת חופשה לבדו ללא הילדים ידאג ויממן טיפול הולם לילדים לגבי מועדים בהם היה עליו לשחות עימם.

(6) מחלת או חופשה בלתי צפוי

החובנה לדאג, לטפל ולהשגיח על ילדים במקרה שהילד אינו יכול להיות במסגרת החינוכית עקב מחלת פתואמית, שביתה או חום: **שה בלתי צפוי תדא על:**

ם המורה יצאו לנילדה בלילה לפני המחלת, השביתה או החופשה. המורה זה יהיה אחראי לילד עד לשעה, אשר על פי התוכנית המורה, האחריות הילד עבורת להורה השני. המורה וזה אינו יכול לשחות עם הילד עצמו. הוא יהיה אחראי למצוא סידור חילופי סביר ולממו.

ם המורה יצאו הילד אמר לשחות ונשעות אהה"צ ביום המחלת, השביתה או החופשה. המורה זה יהיה אחראי לילד גם בשעות הבוקום. המורה וזה אינו יכול לשחות עם הילד עצמו, הוא יהיה אחראי למצוא סידור חילופי סביר ויממו.

ם אחר

20

(7) הסעה:

1. המורים מתחייבים לדאוג להסעת הילדים על פי לוח הזמנים שנקבע בתוכנית המורה וכן להסעתם לצורך קיום פעילותיהם השונות (מוסד זינוכי, פעילות חברתיות, חוגים, בית המורה الآخر וכו').

2.. הסעת הילדים על פי התוכנית המורה יעשה כמפורט להלן:

---

6. עמידה בתנאי התוכנית המורה

א. המורים מסכימים כי התוכנית המורה יעליל מהיבת אותם, והם יקימו אותה במלואה על מנת להבטיח את אורח חיים התקין, רוחותם של הילדים.

ב. המורים מסכימים כי הם יעשו כל מאמץ לשחות בעצמם עם הילדים מרבית שעות השהייה אשר באחריותם על פי התוכנית המורה.

ם אחר:

ג. כל הורה יתאם עם הורה האخر כל יזני, ביטול והחלפה של מועד השותות המוסכמים, מבועד מועד, על מנת לאפשר התארגנות מרז'ש. היה ומסיבה כleshii לא יוכל אחד ההורים לשותה עם הילדים כמפורט בתוכנית ההורית יודיע על כך להורה השני לכל הפחות 24 שעות לפני המועד. היה והורה לא הודיע לשנהו 24 שעות לפני המועד על שינוי ו/או היה והורה השני אינו יכול להתפנות ולשותה עם הילדים, יdag הצד המשנה יטזר חלופי סביר על השבונו ובמימונו.

ד. הורה שיפר את התוכנית ההורית דלעדי מכל סיבה שהיא יפיצה את הורה השני, היה והילד/ים שבו אצלו בשל הפרה. כמו כן אותו הורד ישפה את הורה השני על כל הוצאה כספית, שהוא נזק להוציאו בשל הפרה.

7. מקומות מאורדים

- א. ההורים מסכימים כי מקום מגורייהם על הילדים יהיה בישראל ומהן של הילד שירשם במרשם האוכלוסין יהיה. אלא אם כן יסכימו שני ההורים בכתב אחר...
- ב. ההורים מסכימים כי כל הורה יעשה ככל'ב יכולתו לא להעתיק את מקום מגוריו, בישראל או מחוץ לה, במהלך שנת הלימודים.
- ג. אם נדרש הורה לשנות את מקום מגוריו באופן המקשה או אינו מאפשר את קיום התוכנית ההורית, הוא יודיע על כך בכתב להורה השני לא בחות מהדשים ימים מראש. ההורים מסכימים לשתף פעולה על מנת לעורך שינויים בתוכנית ההורית, נדרש משינוי הגסיבות.

□ אחר:

---

8. נסיעות לחו"ל

- ההורים מסכימים כי כל אחד מהם רשאי לקיים נסיעות לחופשה עם הילדים לחו"ל כמפורט להלן:
- (لتשומת לבכם בסעיף זה ניתן למלא יותר ומשבצת אחת)
- ס' לתקופה שלא תעלה על ____ ימים, לפחות, בשנה, ללא צורך בהסכמה ההוראה השני ובלבד שההוראה הנושא ימסור הודעה בכתב להורה השני לפחות ____ ימים מראש, בצוירוף תוכנית הטויל, מועד נסיעה וחזרה והסדרי הקשר עם ההוראה השני. נסיעה שימושה מעלה התקופה האמורה תעשה בתיאום והסכמה מפורשת בכתב של ההוראה השני.
- ס' מועד הנסעה יתואם בין ההורים.
- ס' בתיאום והסכמה מפורשת בכתב של ההוראה השני תוך ציון מפורש של מועד הנסעה והחזרה.

ס' אחר

ס' ההורים מסכימים כי אי החזרתם של הילדים מחופשה בחו"ל במועד המוסכם כאמור לעיל, למעט במקרים בהם העיכוב נבע ממחלה, שביתה או אילוץ אחר שאינו בשליטת ההוראה, תהשיך להרחקה בלתי

חוקות של הילדים כמשמעותה בסעיף 3 לנוספת לחוק אמת האג (ה חוזרת ילדים חטופים), התשנ"א-1991 ותזכה את ההוראה השני בסעדים הנוקנים בחוק.

מ' מרומות האמור לעיל, ההורים מסכימים כי ייצאו לחו"ל לאחת מן המדינות הבאות אלא בתיאום ונוסכמה מפורשת בכתב של ההוראה השנייה.

דרכוני הילדים יהיו אצל

[שם ההוראה]

אדם אחר, שפרטיו הם:

9. פתרון מחלוקת והתאמות עתידיות לתובנית ההוראות.

א. ההורים מכירים בחשיבותו של הגעה להם ממות בדרבי שלום בכל הכרוך ילדים והם מסכימים לעשות כל מאמץ להזבור ביניהם בדרך נאותה על מנת ליישב את מחלוקתיהם בדרבי שלום ובונועם.

ב. ההורים מבינים את החשיבות הרבה של ומנועות מחשיפת ילדיהם למחלוקת שביניהם ומחזיבים לא לשפתח את הילדים במחלוקת.

ג. ההורים מסכימים לשאת ולחת במשרין: אל מנת ליישב כל מחלוקת ולהגיע לפתרון מוסכם בשיתוף פעולה.

ד. ההורים מסכימים כי התוכנית ההורית תחול עד כל עוד הם לא ייעשו להסכמות אחרות בכתב. היה ויעלה הצורך, ההורים מסכימים לבחון את התוכנייה ההורית הקיימת פעמי שנה עד ל- 30 באוקטובר בכל שנה, ולעדוך בהסכם בכתב שינויים בתוכנית ההורית. במקרה של אי הסכמה לגבי שינוי בתוכנית ההורית, תמשיך להחול התוכנית ההורית שהחלה עד לאזנו מועד.

ה. ההורים מתחזיבים, שאם לא יעללה בידיהם, לומר את מחלוקתיהם במשא ומתן ישיר ביניהם, או כי הם יפנו לצד שלישי שהוא מגשר/ מתאם הור' ז' יועץ או אדם אחר שהם מסכימים להסתיעו בו ליישוב המחלוקת לשתי פגישות לפחות לפני שמי מהם יפנה לרשותה שיפוטית. אם לא יעללה בידם לבחור במשותף צד שלישי יכריע בעניין - .

10. אישור הסכם.

א. ההורים מצהירים כי קראו את כל האמ"ז בהסכם זה, הבינו את משמעותו ואת השולכותיו; וכי ידוע להם שבאפשרותם לעיין בדברי ההסבר להסכם, המצוים במצירות בית המשפט, בית הדין ובאתר האינטרנט _____ ולהיוועץ עם עורך דין בכל הקשור להסכם זה ופרטיו.

ב. ההורים מצהירים כי הם מתחזיבים לԶ'ים ולכבד הסכם זה בדרך המיטבית שתבטיח את טובת הילדים.

ג. הסכם זה אינו בא מקום הסכם מזונות ואין בא לפגע בו.

ד. הצדדים מבקשים מבית המשפט/ בית הדין הנכבד לאשר הסכם זה וליתן לו תוקף של פסק דין בהתאם לחוק הכשרות המשפטי והאפו' יופסוט התשכ"ב-1962.

ולראיה באו על החתום:

_____
נום

_____
שם הורה ב' וחתימה

_____
שם הורה א' וחתימה

טבלה א'**טבלת זמני ורות דו שבועית לדוגמא**

שבת	יום ר'	יום ה'	יום ד'	יום ג'	יום ב'	יום א'	שבוע א'
							7:00
							8:00
							9:00
							10:00
							11:00
							12:00
							13:00
							14:00
							15:00
							16:00
							17:00
							18:00
							19:00
							20:00
							21:00
							לינה
שבוע ב'	יום ר'	יום ה'	יום ד'	יום ג'	יום ב'	יום א'	שבוע ב'
							7:00
							8:00
							9:00
							10:00
							11:00
							12:00
							13:00
							14:00
							15:00
							16:00
							17:00
							18:00
							19:00
							20:00
							21:00
							לינה

גספה ב'

טבלת ג'ים וחויפותות לדוגמא

שנה ב'		שנה א'		חג/חויפה	
הורה ב'	הורה א'	הורה ב'	הורה א'	ראש השנה	
					יום כיפור
					סוכות
					חנוכה
					פורים
					פסח
					יום העצמאות
					שבועות
ב'	הורה שנה ב'	הורה שנה א'	הורה שנה ב'	הורה שנה א'	חגים מוסלמיים
					ראש השנה המוסלמי
					עד אל פיטר
					עד אל אדחה
					مولך הנביא

ב' שנה ב'	הוראה שנה א'	ב' שנה ב'	הוראה שנה א'	פירוט	הגים נוצריים
					חג המולד
					ראש השנה
					חג הפסחא

ב' שנה ב'	הוראה שנה א'	א' שנה ב'	הוראה שנה א'	פירוט	הגים אחרים

חופשת הקיץ – טבלה לדוגמא

אחר	קייטנה/מחנה	הוראה ב'	הוראה א'		החופש הגדול
				שבוע א'	
				שבוע ב'	
				שבוע ג'	
				שבוע ד'	
				שבוע ה'	
				שבוע ו'	
				שבוע ז'	
				שבוע ח'	
				שבוע ט'	

(בעת מלאי הטבלה תנו דעתכם למועד קיומו של קייטנה, חופשות ונכונות לחו"ל או לקיומו של הסדר ההורות הרגיל)

תאריך: 15/12/2011

לכבוד

פרופ' יעקב נאמן

שר המשפטים

ירושלים

שלום רב,

הנדון: דעת מיעוט בדוח רזעדה הציבורית לאחריות הורית בגירושין

הנני מתכבד להגיש את דעת המיעוט שלי בדוח רזעדה הציבורית לאחריות הורית בגירושין.

הנני סבור כי הרעיון של הדגשת האחריות המשותפת של ההורים, גם לאחר התורת נישואין או פירוד, וביסוסה בחקיקה הוא מעשה ראוי, בהיותו אכoon בעיקר לשפר את המצב המשפטי המצוי של ילדים, כאשר מתגלו סכסוך בעניין המשמרות עימם. התקיונים המוצעים בעניין האחריות המשותפת של שני הורים, אשרណם בוועדה ביסודות, על ידי חברי הוועדה והארכחים הנכבדים שהופיעו בפניה, הם משמעותיים במיוחד זה. לפי מיטב הבנתי הם אינם נוגדים את ההלכה המוסלמית ואף מגשים את רוח ההלכה, אשר תמיד מטהדרת לזכק את הקשר בין כל בני המשפחה, ומעודדת השקעת מאמצים בגדיל הילד וחינוכו.

יחד עם זאת, הנני מבקש להעיר למסקנות הוועדה ותיקוני החוקה המוצעים, את העורות דלහן:

1. מושג טובת הילד, הוא מושג מסויר רחוב הסובל תכנים שונים, בעיקר הוא צריך להגן על האינטרסים של הילד לקיום פיזי (ונפשי), גידולו וחינוכו על הצד הטוב ביותר, בהתאם לתנאי המקום והזמן בו נמצא הילד. אולם, על החינוך להתבסס על הערכות והcornerstones הציבוריות, החברתיות והדתיות המקובלות בסביבתו של הילד ובחברה בה הוא גדול. לכן לדעתנו יש להוסיף בהגדרת טובת הקטן את זכותו של הילד לחינוכו לאור הערכות והcornerstones הדתיות והחברתיות המקובלות, ולא להסתפק בהציג המימד הרוחני בסעיף 2 של האחריות ההורית.

2. באשר ל"חזקת הגיל הרך", הרי שהקשר בין ילדים בגיל הרך לבין אם, חזק מהקשר ביןם לבין אביהם. ההלכה המוסלמית ורגישה את הקשר המיעוד הזה, המבוסס על הנסיבות של הילד בגיל הרך וחינויו בהימצאו עם אמו. כך קבע הנביא מוחמד עליו השלום, אשר יש לקבל את דבריו בדברי אלוהים זיין ואין מהרарחים אחרי הקביעות שלו על פי האמונה המוסלמית, שיש עדיפות יתרון לאם להחזיק בילד בגיל הרך ולטפל בו כל עוד לא הוכח כי טובת הילד מחייבת הוצאה ממעורחתה או לא נשאה לגבר ذר לילד. דברים אלה מחזקים

ומבוססים בקרה בקרה את "חזקת הגיל הרך" הקבועה בסעיף 25 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות.

3. טובתו של הילד היא שיקול ראשון במעלה בדיון הדתי המוסלמי, והוא דוחה חזקות שבדין ושיקולים אחרים. "חזקת הגיל הרך" הנמוכנת על קביעת דתית מפורשת של הנביה, נוגמתה על ידי מחקרים פסיכולוגיים, משקפת את המציאות בפועל. ברוב המקרים היא עשויה לצמצם, במידה ניכרת, את הסיכון בין בני הזוג הנפרדים, ובכך למנוע התוצאות מiyorת בסוגיה סבוכה זו, דבר אשר בסופו של דבר משרת את טובת הילד במידה המרבית. יוצא, כי עדיף לא להביא עניין זה לידי התangenות בין הדין האזרחי והדין הדתי, ולכן הנהנו מתנגדים לביטול "חזקת הגיל הוך", שמכיחה את עצמה בנסיבות הקיימת.

4. ההלכה המוסלמית קבעה חזקות, ומגלמתה את טובת הילד, והן: גילו של הילד, סדר בעל' החזות לשמורת נישואיו האם לגבר זר לילד. חזקות אלה מוחות את הקאדי בעת הכרעתו במשמרות ילדים. אולם, חזקות אלה ניתנות לשטירה כאשר קיימות ראיות לכך כי דוקא באותו מקרה ספציפי, טובת הקטן עומדת בנגדו לאוthon חזקות. דהיינו, חזקות אלה שבדין הדתי מטילות את חובת הראייה על הטוען בנגדו לחזקות אלה. על כן, הננו מבקשים להתychס אל החזקות האלה כמשמעותם את טובת הילד כשיקול בעת ההכרעה בענייני המשמרות וקביעת תנאים, אשר עשוית גם לצמצם את המחלוקת ולצמצם את הליך ההתדיינות המשפטית.

5. חשוב לציין כי הצעת החוק והתקיונים המוצעים בדברי חקיקה אחרים, כפי שבאו לידי ביטוי בדברי הוועדה, מתייחסים ומופנים בעיקר לבתי המשפט לענייני משפחה ולא לבתי דין הדתיים בכלל והשרותים בפרט. רצוי לציין שלמרות שקיימת הצעת חוק להקמת יחידות סיוע בבתי דין הדתיים הנושא תקוע ואינו מתקדם. אך ככל שמדובר במסקנות הוועדה על הענקת תפקיד הסיעוד בהרשות המשפט בנושא משמרות הילדים, אין מסקנות אלה רלבנטיות לבתי דין השירותים. מציין ש כאמור, אין בבתי דין הדין השירותים מערך של יחידות סיוע. גם ההוראות שבתקנות סדר הדין האזרחי הרלבנטיות לנושאים שמעלתה הוועדה בדבריה, אין חלות בבתי דין השירותים, אשר נוהגים בענייני הפרוצדורה על פי חוק הפרוצדורה השרעית.

6. על כן, הוראות רבות בהצעת החוק אין יושמים בבתי דין הדתיים והשרותים בפרט, וכן אם מוציאים כי מסקנות הוועדה וראיותה ינחו את בתי דין הדתיים והשרותים בפרט ולא יחיבבו אותם, וזאת בהתחשב בשנות שבין ערכאות השיפוט הדתיות לבין ערכאות השיפוט האזרחיות, שכן אין הכוונה ליצור דבר חקיקה בלתי רלבנטי ובבלתי יישם.

7. כאן הננו מבקשים לציין כי החיפת דין דתי בדין אזרחי קלה לביצוע בבתי המשפט האזרחיים, הרואים בחוק המדינה את מקור סמכותם היחיד. ואולם, בתי הדין הדתיים רואים את עצם בראש ובראשונה כמער בת שיפוט אוטונומית שנאמנותם נתונה, באופן טבעי לדין הדתי לפיו הם דנים. בעניין זה כוונב במאמרו פרופ' יצחק אנגלרד, "מעמדו של הדין הדתי במשפט הישראלי":¹ "כאן נציביםabolot ברורים לכוהה של המדינה לכפות על הדינים הדתיים את חוקיה שלה, תוך כדי [=טיה מהדינים הדתיים. פרופ' טסקי – בדונו באפשרות הטלת גזירות על בתי הדין, שיש בהן משום סתירת יסודות הדין הדתי מצין, בצדק כי התערבות ישירה זו של המחוקק הייתה גורמת שנאה ווסף הייתה נמצאת בלתי עילה. שנאה – משום שנפשו של אדם סידת מפני כפיה על המצפון הדתי. בלתי עילה – משום שבתי הדין הדתיים היו מתמരדים, ובצדק נגד הגזירה".

בכבוד רב,

הקדמי איאד צחalkerha

---

¹ יצחק אנגלרד "מעמדו של הדין הדתי במשפט הישראלי" *משפטים ד*, 31, 44-45 (1972-1973).

הלשכה המשפטית של נעמת

רחוב ארלוזורוב 93 תל אביב; טלפון: 03-6921387 פקס: 03-6921506

יום ראשון, ח' כסלו תשע"ב, 4 בדצמבר 2011

לכבוד

פרופ' יעקב נאמן, שר המשפטים

כנסת ישראל

ירושלים

כבוד השור,

הנדון : דוח ועדת שנית הסטייגות נידעת הרוב שהתקבלה במסגרת חידוש דיןינו הוועדה

באפריל 2008 פירסמה הוועדה ציבורית בראשות פרופ' דן שנייט לבחינות הhabitats המשפטיים של האחריות ההורות בגרושין, דוח' בין היתר, כי יש לבטל את חזקת הגיל הרך, הקובעת כי באין הסכמה בין ההורם, חזקה שלילדים עד גיל 6 טובתם לשחות בעיקר עם אםם. דעת הרוב בזאת סבורה כי יש לבטל את החזקה ובמקומה לקבוע שורה של קרייטריונים, על פייהם יכירע בית המשפט. דעת המיעוט, לר' התייחסותה, גרסה כי ביטול חזקת הגיל הרך וקבעת רישימת קרייטריונים לא כל חזקה תפגע בילדים ובamahaותיהם, פגיעה חמורה לאין שיעור מכל תועלת שעשויה לצמוחו משינוי החוק. בעקבות ביקורת שפג' דוח הביניס, חזרו חלק מחברי הוועדה מעמדתם. הוועדה ניסתה לגבש דוח' סופי ונושא אך לא הצליחה.

כפי שכבר ציינתי בפניתי הקודמות לכבודך, מאז הקמת הוועדה, חלו התפתחויות מחקריות בעולם, אשר לא בא לידי ביטוי בדוח' הביניס. כך, לאחר פרסום דוח' הביניס, התפרסמו דוח'ות של פרופ' ג'ניפר מקינטוש האוסטרלית, אשר עיר נגה אחר רפורמה דומה בחוק באוסטרליה. לפרסומים אלו לא ניתנה כל התיאchorות בדוח' הביניס או דוח' המשלים.

זאת ועוד, לאחר סיום ישיבות הוועדה, התפרסם גליון חודש יולי 2011 של ה Family Court Review מכתבי העת המוביילים בתחום הנ: שפט משפחה, המוקדש ברובו למשמרות בגיל הרך. פרופ' מקינטוש שימושה כעורךת אורחת של גליון זה. זאת, כאמור, בעקבות מחקרים וחבי היקף שערכה בענשוא במשך After 10,000 ילדים להורים) גרשימים בגיל הרך באוסטרליה. ב글וון, קובץ מאמרים בשיתוף עם פסיכולוגים ונוירולוגים מוביילי, השופכים אור חדש על נושא משמרות בגיל הרך מזווית של טובת הילד ובריאותו הנפשית. משורה של מאמרים ב글וון המיכון עולה כי חלוקת הלינה בין שני בתים בגילאים הצעיריים פוגעת במבנה החזקשות והבטחון של הילד. במקביל קובע כתבת העת כי ליצור קשר משמעותי עם ההורה שאינו ומשמרן העיקרי גם ללא לינה. עוד קובע כתוב העת כי מחקרים נוירוביולוגיים הוכיחו שלamahaות יש יותר יכולת להיות הורה מיטיב ומכליל לילדים בגיל הרך מאשר לאבות. כאמור נתונם אלה צוינו בפניתי לכבודך ביום 27 בספטמבר 2011, (כ"ח באולו תשע"א)

ביום 6 באוקטובר 2011, (ח' תשרי תשע"ב), חידשת את כתוב המינוי של הוועדה, בראשות פרופ' שנייט. זאת על מנת שהועדה תמשיך 'צדון בסוגיה של קביעת הסדר הורות על ידי בית המשפט במקרה של אי הסכמה בין ההורם (סעיף 9 הצעת החוק של הרוב בדוח' הביניס).

הלשכה הօנישפטית של נעמת

רחוב ארלוזורוב 9 תל אביב: טלפון: 6921387 פקס: 03-6921506

لتומוי סברתי, כי חידוש מנדט וזועדה מטרתו הייתה כי הוועדה תשוב ותדונו באופן עמוק בכל הנושא של הסדר הורות במקורה של אי הסכמה בין ההורים, ובכלל זה בכל אותם חידושים בתחום. בפועל התכנסה הוועדה פעמי אחת בלבד. במסגרת התוכניות זו לא נדונו לעומקם כל המקרים החדשניים אליהם הפנתה בפנויי הקודמת אליך.

במהלך הדיון היחיד החליטו רוב חברי הוועדה להשאיר על כנה את המלצתה לבטל את חזקת הגיל הרך ולהסתפק בסעיף 9 במתכונותם בדו"ח הבינים, זאת בתוספת סעיף 9(ג) שיהיה בבחינת "שובר שוויון". על פי סעיף 9(ג), שהוסיף, רק בזירה ובית המשפט לא ניתן להכרעה, בהסתמך על כל הקייטוריונים שנקבעו בסעיף 9(ב), הוא יתאפשר מכך לזמן הורה שטיפל בקטין. רוץ להזכיר, שיקול זה ייכנס לפועלה, אם בכלל, רק לאחר שההורם כבר ניהלו התקדיינות משפטית סבוכה וממושכת לגבי כל אחד ואחד מהעקרונות הבודדים בסעיף 9(ב) המוצע. עוד הציעה דעת הרוב לקבוע כי אחוריות הורות משותפת (משמרות משותפת אין משמעות חלוקת זמן שווה בין ההורים).

לצערי, כאמור, איןני יכול להציג לדעת הרוב. לטעמי, הצעת הרוב אינה תחליף מספק למצב החוקי הנוכחי. לטעמי מדובר בשווון"ר חלש, אשר לא ניתן לרעה של הליכים משפטיים. היפוכו לדבר, סעיף זה אף על פי לעודד מניפולציות בין ההורים, והוא מבונן לא ימנע את המהיר הכלכלי והנפשי הכבד שישלמו ילדיים ואמהותיהם בשל ריבוי ההליכים המשפטיים. השווון כיריבוי הליכים משפטיים אינו ריש בעלים. כבר היום, בעקבות דו"ח הבינים ישנה עלייה בכמות התקדיינות המשפטיות בין כתלי בית: המשפט ומחוצה לו.

לטעמי, טרם בשלה השעה, לבטל את חזקת הגיל הרך. ראשית, ילד אינו בחזקת "חbillah overbarot" או "רכוש" שיש לחלק מחלוקת על ווחזה או קרוב לכך. דברים אלה נכונים במיעוד בגיל הרך, אשר בו, על פי המקרים החדשניים, העדר ניתוח ערך עלול להזיק להתפתחותו של הילד. יוצא איפה כי הנסיון במקומות אחרים בעולם, (כזוגמא אוסטרליה), מלמד כי ביטול החזקה עלול, בסופו של דבר, דוחוק לאפגוע בטובת הילדים ולא להיפגש עמו.

חשוב להזכיר כי ביטול חזקת זיל הרך לא יוביל לחולוקת תפוקדים שוויונית דווקא במשפחה. שהרי גם בנסיבות בהן בוטלה חזקת הגיל הרך, האם היא עדין זו הנושאת בעיקר נטל גידול הילדים. במדינת ישראל, בה תפיסת המשפט הינה שמרנית, הנחה זו נוכונה שבעתיים. כאמור, ביטול חזקת הגיל הרך רק יעודד ויאריך התקדיינות משפטיות סבוכות וממושכת על עתיד משמרות הילד, ההתקדיינות שרק יפגעו בסופו של יום בילוי ולא יঁשנו באמת את המציאות בנושא האחוריות הורות בישראל. הוסף לכך את דיני משפחה הייחודיים בישראל - קיומו של שעתנו בעיתוי וסביר של דין דתי ואזרחי ומירוץ הסמכויות בין ערכאות אזוריית ותיתית – והרי לך מרשם בטוח להחרפת והארכת הסכsoon עם תבטול חזקת הגיל הרך.

הלשכה הюрисדקטית של נעמת

רחוב אROLZHOROV 9 תל אביב; טלפון: 03-6921387 פקס: 03-6921506

לא זו אף זו, ביטול חזקת הגיל הרך יollow להביאו להשפיע לרעה לא רק על המתדיינים בין כתלי בית המשפט, אלא גם על בני זוג מתגרשים ומהנהלים הילכית משא ומתן או גישור. משא ומתן וגישור בגירושין נעשים בצל המשפט הפורמלי. כאמור, ברוב המקרים, ימשיכו הילדים, להיות מטופלים בפועל בעיקר על-ידי האם. ביטול חזקת הגיל הרך, לפיכך, יגורום בעיקר להרעה בתנאי הקיום של הילדים. ויתור של האם בחזיות המומנות עקב לחץ טקטי, הקטנת מזונות, ובסופה של יום, פחות משאבים כלכליים לילדים, זאת אף בהליכיו בהסכם מחוץ לכתלי בית המשפט.

שינויי אמיתי לא יכול שיבוא בחזיות אחת ובשלב כה אקוטי בחיי משפחה – שלב הפירוד. כפי שקובעת כבוד השופטת (בדים) סבינה רוט לוי, יש דיshit להטמע את האחריות המשותפת של הוריהם בשיח החברתי והמשפטי. כשהתבוסס אחריות זו נקרב זוגות נשואים, יהיה מקום לש考ול את שינוי חזקת הגיל הרך. "המרקם הסיכון של יהסים בת' ההורית, הcpfifs בישראל לדיני המעמד האישית, לא השתנה ורק בעקבות שינוי ממד אחד באחריו – חזקת הגיל הרך...". (מאמר מיום 29 בנובמבר 2011 בעיתון "הארץ", אשר העתק ממנו מצ' בזוח).

לסיכום, לטעמי בשלב זה ביטול חזקת הגיל הרך תגבה מחיר רגשי וככללי בגין מילדיים למשפחות בסיכון, על מזבח עקרונות של עווינו פורמלי, הרוחקים כל כך מהמציאות המשפחתית הישראלית ומהשווון האמתי. לפיכך אין לקבל את הצעת רוב חברי הוועדה בעניין סעיף 9 המתוקן להצעת החוק מטעם הרוב בועדה ויש להביעaire בשלב זה את חזקת הגיל הרך על בנה, כפי הנוסח המוצע בדעת המיעוט לדוח' חביבנים.

(למען הנוחיות מע"ב העתק מדעת המיעוט אשר הוכנה בזמןו לקרה יציאת הדוח' הסופי, אך לא שולבה בו בסופו של דבר בשל העובדה שהועודה לא הגיעו להסכם).

בכבוד רב,

גלי עציון, עו"ד

חברת ועדת שנייט

5.2 ע"ד גלי עזיזן

5.2.1 מבוא

לקראת סיום הדיונים בדו"ח הכספי חל שינוי – מדות, כאשר תברות הנקודות לדעת המיעוט בדו"ח הביניים חשו שעדמת הרוב מספקת אותן. לצעורי, לאוצר מחשבה عمוקה, אינני יכולה להציגך לדעתם. לטעמי, אין בפשרה עלייה הסכימו רוב חברי הוועדה כדי לו匿名 את הבעיות, אשר הועלו בדעת המיעוט בדוח הביניים, והוא נותרת רלוונטית מאד.

דו"ח הוועדה נוגע בכמה עניינים חשובים, שראו ליידי ברוב עיפוי הצעת החוק של דעת. בחלק לא מבוטל מעניינים אלה אני שותפה לדעת הרוב כך למשל, לדעה כי ככל ילדים יוצאים נשכרים ממספרות ממשמעותית, יציבה וקבועה של שני הורים כיטבים, אם יש להם שני הורים כאלה. העקרונות של עידוז שיתוף פעולה בין ההורים לטובת הילד, יצירוי מהויבות של שני הורים לילדיהם, בנייה של הסכם הורות המותאמת לצרכי כל משפחה ומשפחה ועидוז הסכמים ככלי להפחחת קונפליקטים, מקובלים בהחלט עלי. שינויים אלה מהווים לכשעצמה שנייה חשוב המשמעותית בתחום יחס הורים-ילדים בכלל, ובמקרה גירושין בפרט.

לטעמי, די היה לוועדה אילו הסתפקה בהגנה¹. עקרונות אלה בהצעת החוק ללא לשנות את המצב המשפטי הקיים ולהציג לבטול את חזקת הגיל הרך. בין היתר הרך בכלל, ובלא קביעת חזקה חלופית ראשונית ולא רק כעקרון "שובר שוויון" בפרט, כאמור בסעיף 9(ג) לחוק המוצע לא רק שאינה מסיימת לקיום העקרונות הללו, אלא שהיא אף להזיק: עי שיפורט להלן.

סלע המחלוקת – בדינוי הוועדה היותה לא ספק תפסה השאלה האם ראוי לבטול את "חזקת הגיל הרך" הקבועה ביום חוק הנסיבות שאללה מרכזית בסופה של יום צידם הרוב בוועדה בביטול חזקת הגיל הרך ובהמקרה במספר קרייטריונים שיוכנו את בת המשפט לקבע מהו טובת הילד במקרי מחלוקת. בשלב מאוחר יותר בדיוני הוועדה הוצע להוסיף חזקה עונשית למשך שבוי, לאחר בחינה ודיוון בכל קרייטריונים לא הצלחה בית המשפט להכריע בשאלת חזקה זו (בסעיף 9(ג) היא בחוקת "שובר שוויון" נונ坦ה עדיפות להורה שהיא המטפל העיקרי בילדים, עבר למתן זהירותה. בניגוד לעמדת הרוב בוועדה, אני סבורת כי רשותם הקרייטריונים המנחים במקרי מחלוקת, גם אן היא כוללת, במקרים שבית המשפט לא הגע להכרעה, חזקה

¹ יזון כי בקריב הציבור, אנשים וארגוני אברטיטים ליום שהציגו את עמדותיהם בפני הוועדה בכתב ובבעל-פה, לפני הגשת דו"ח הביניים ולאחר מכן, היה רוב משמעתי ביחס לעמדת המנגנון: גגדת לביטול החזקה.

המעnika העדיפה להורה שהיא המטפל העיקרי² בילך טרם מתן ההחלטה, חפצע ילדים ואמותה. פגעה זו תהיה חמורה מהתועלות שתושג, ככל שתושג, נישני החוק הקיים על-פי הצעת הרוב.

בנוסף, דעת הרוב בועדה מבקשת לזנוח את "מושגים" "משמעות" ו"הסדרי ראייה", המקובלים כוון בשדה המשפטי המסדיר גירושין, לטובה "הסדר הויז" ו"תוכנית הורית" המסדירים את פרקי הזמן של הורה שווה עם הילד. גם שסמנטיקה היא בעלת חזיבות וב表决 יש מקום לצמצם מושגים מעוררי מחלוקת, בכל הנכון, מדובר בחלוקת אחריות כבדת מ-קל, והניסיונו להפחית מחשיבותה ולצער אותה כ"חלוקת זמן ותו לא" חוטאת לאמת. לפיכך, העדר סימון שי הורה משמרן פיזי או מטפל עיקרי, במקרים שבהם יש חלוקת זמן מובהקת וכיום הורה כזה, הוא בעיניי מחלוקת משפטית והן מבחינה חברתיות.²

לפיכך, הטעמים להנגדות לעמדת הרוב הוען כי בעניין חשוב זה הימנו:

1. לא קיימת בישראל בעיה חברתית חמלה המחייבת בשלב זה את ביטול חזקת הגיל הרך.
2. הסיכון כי ביטול חזקת הגיל הרך יוביל לחלוקת תפוקדים שווונית במשפה, קלוש.
3. הסיכון כי ביטול חזקת הגיל הרך יגבור: מחיר כלכלי ונפשי כבד לילדים ומאמהותיהם, גבוה.

נראה כי ניתן לקדם את זכותם של ילדים לשאר משמעותם עם שני הורים ללא גרים נזקים חברתיים, משפחתיים ואישיים, על-ידי חקיקת הורה ניבר חובה לקיום הסדרי ראייה - להבדיל מזכות בלבד, במצב הנוגג היום - תוך השארת על כנה של חזקת זיל הרך. כאמור, גם לאחר ששאלת לועמeka את הצעת הרוב בדבר עקרון הורה המטפל כ"שובר שוויון" איני סבורה כי היא פותרת את הבעיות המועלות כאן. להלן יפורטו בין השאר, הה�מורות להסתיגות מדע הרוב, חזיקות שבינו טובת הילד לטובת המבוגרים הקשורים בחיו, בחשיבות ההכרה בקשר עם הילד כחובן הורית ובסוגיות ההגירה. כן יוצעו תיקונים להצעת חוק ברוח עמדה זו.

5.2 ביטול חזקת הגיל הרך – השלכותיה ווניצואתיה

5.2.2.1 אין בעיה חברתית חמורה המחייבת ביטול חזקת הגיל הרך

בכל דינמי הוועדה, לרבות בעת המפגש עם נציגים של ארגוני גברים ואבות, לא הובאו ממצאים המצביעים על קיומה של בעיה חברתית בהיקף משמעותי על ילדים הוטבלים מניתוק מלא או חלקו מאבותיהם לאחר גירושין בכלל וניתוק הנגרם עקב חזקת הגיל הרך נפרט. אין בישראל כל אינדיקציה מחקרית או אחרת לתופעה

² מחלוקת הסימון של הורה המשמרן בעמדת הרוב נעה בין השאר לבונן את הורים למציאת פתרונות קונקרטיים לבניית תוכנית ההורית במקום להתווכח על "רכשות" של זמשמות וכן לעודד אחריות הורה של שני הורים. מטרות אלה הן ראויות וחשיבותן ארך יש מצבים בהם סימון כזה הוא חיוני (כגון: מקרי הגירה, התבטוח למשפחה זו הוריות וכיוצא).

הקיימת במדינות אחרות, בעיקר בחו"ל³, של יכוח גורשים רבים שאינם נגזרים עם ילדיהם כלל או נמצאים עם בקשר רפואי בלבד. הנפרק הוא, הרושם הוא כי למעט במקרים נדרים וסבירים (אשר לא הגיעו להכרה החוקה היא היוצרת את הבעיה בין ההורם בעין), גם כיוום אבות, הרוצחים בacr, יכולם להיות מודעורים בחווי ילדיהם לאחר גירושין. חוסנה של תפנית המשפטיות בישראל, שטחה הגיאוגרפי הקטן יחסית של ישראל, וככללי המשפט הישראלי המבティחים אפוטרופסות משותפת או אחוריות הורות משותפת של שני ההורם לאחר גירושין, מובילים להמשך קני רציף בין רובם המכريع של האבות הגורשים, המעניינים בכך, לבין ילדיהם.

יודגש כי בנגד למדינות מסוימות³, המחוקק בישראל הכיר מאז ומעולם באחריות המשפטית המשותפת של שני ההורם. חוק הכלשות המשפטית והאפוטרופסוט קובע כי בהעדר קביעה אחרת, שני ההורם ממשיכים להיות האפוטרופוסים על ילדיהם, גם לאחר פיזידה או גירושין. בפרקтика, מצבים שבהם נשלת מאב הזכות והחובה לחתת חלק שווה בהחלטות הקשורות לחילו, הם נדירים ביותר. ברוב המכريع של המקרים, גם אם האב אינו משמרן פיזי, הוא משמרן משכוו של הילד וככזה בעל מעמד משפטי זהה להה של האם. האב יכול להיות מעורב בהחלטות החינוך, הבריאות: בכל החלטות החשובות הקשורות לילדו, בדיקות כמו זאת בנגד למדינות אחרות, שעד לשנת ה-80 של המאה ה-20 הצמידו את המשמרות המשפטית האם. זאת בנגד למדינות אחרות, כך שההורם המשמרן הפיזי היה גם ההורה היחיד שקיבל את החלטות הקשורות לחילו. במדינות אלה, בוטלה חקת גיל הרך: חלק מרפורמה משפטית שנעודה להבטיח משמרות משפטית שווה לאבות, שכאמור קיימת בישראל מאז ונ-זמיד.⁴ יוצא איפה שבמצב המשפטי הקיים ביום בישראל, אבות זכאים להיות מעורבים בהחלטות הקשורות לחילו ילדיהם, כמו האם.

מהמצב בשיטה, שלא נפטר בדיוני הוועדה, אז גם בתשומות שהגיעו מן הציבור, עולה כי ברוב המקרים, אבות רוצחים ומסכימים לכך שהאם היא זו שזושה במרחב האחוריות לטיפול הפיזי בילדים. זאת, כמובן שם סבורים כי טובת ילדם מחייבת המשך המצב. עיקר הטיפול נעשה על-ידי האם, כפי שהיא בחיי הנישואין. בנוסף סדר היום התעסוקתי והחברתי של מ-בית האבות אינו מאפשר טיפול אינטנסיבי בילדים. זה מצב

³ ניתן לראות גם בספרה המשווה בוחות דעת שי רוב הוועדה כי תיקון ברוב המדינות שהובאו היו לחוקה המשפטית משותפת, שכאמור כבר קיימת בישראל כך.

⁴ גם במאמר: Bauserman, *Child adjustment in joint-custody versus sole custody arrangements: A meta-analytic review*. לעיל ה"ש, 28. המליץ על דרישת משותפות. שהובא על ידי פרופ' אבי שניא. ההתייחסות היא בעיקרה להורות משפטית משותפת - אפוטרופסוט. הקיימת ממשי באחקור ישראלי. 36% מהנקדים באחקור קיימו רדק משמרות משפטית משותפת ולא משמרות פיזית משותפת. חלוקת הזמן ורוכב הנבדקים שקיימו משמרות פיזית משותפת הותה או דווקא שווונית (הילדים נמצאו עם האב 25% מהזמן ומעלה). באורך זמן אציג כי המשפחות שנבדקו לא היו ברמת קונפליקט גבוהה, דבר שאפשר את הסדרי המשמרות הללו. בכספי לאבחנות הנ"ל, יש לראות את המאמר מכד津 בחשיבות הקשר של הילד עם שני הוריו והרחבת זמן השווייה של הילד עם האב. דבר שהוא אפשרי יותר גם במקרה המשפטי הקיים. לפיכך, אין לראות בו ממצא הトンם בביטול חוקת גיל הרך בהקשר הישראלי.

הדברים גם כאשר חוקת הגיל הרך אינה דלוֹ-צית להליך הגירושין, קרי במצבים בהם הילדים הם מעל לגיל⁵.

יתרה מכך, הנתונים מלמדים כי כאשר שני הוריים מעוניינים לגבש הסדר משמרות שוויוני ביניהם, מערכת המשפט לא מונעת זאת. בנוסף, בישראל נהוג יגבש הסדרי ראייה רחבים יחסית למוקובל בחו"ל,⁶ בין ההוראה הלא-משמורן לבין ידיו. ברבע מהמקרים שטו ז'קו על-ידי ד"ר הקר נקבעו הסדרים הכלולים שני מפגשים של אחר-צהרים במהלך ימי החול בשבוע ומפגש הכלל לינה בכל סוף שבוע שני, בנוסף למחצית מהתגים והחופשות. ברבע נוספת של המקרים, הסדרי הראייה כללו גם לינה בבית האב במהלך ימי החול. מכאן, **שאבות שרצוים להיות מעורבים בחיה ילדים לאחר גירושין יכולים להבטיח זאת באמצעות הסדרי ראייה רחבים. חוקת הגיל הרך אינה מונעת זאת.**⁷

מהאמור לעיל עולה כי חוקת הגיל הרך מזקפת מציאות חברותית קיימת המוטבעת באופן עמוק בחברה הישראלית ובעולם, שלפיה אמותה הן ברוב המקרים ההוראה המתפל העיקורי וזאת גם לפני פרידת ההורים ובלא קשר לקיומה של חוקת הגיל זו.⁸ כך מהמחקר המלווה את שינוי החקיקה באוסטרליה עולה כי קיימת נטיה, גם במשפחות בהן הוסכם על "שמורת משותפת" (המודgorת כ-לפחות 35% חולקת ומון לכל אחד מההוראים), לחזור לשמורת יהודית, ב- 'כ אצל האם'. במאמר מסווג יצוין כי לא השתכנעתי וגם לא הוציאו, לטעמי, ממצאים בפני הוועדה, המוכיחה כי העמדה אשר הציגה דעת הרוב, לפיה חוקת הגיל הרך אין לה תימוכין פסיכולוגיים, יש לה על מה לסמוך". יודגש שוב כי לטעמי גם און סתרה בין חוקת הגיל הרך לבין

⁵ כר. מחקרה של ד"ר דפנה הקר, כפי שהוצג לוועדו⁹. עולה כי רוב הסדרי המשמרות נועשים בהסכמה בין ההורים ולא מאבק משפטי, ובמיעלה מ-90% מהמקרים האם היא ההוראה "משמרן בעלדי" (ד. הקר 'אמותות', 'אבותה' ומשפט: ניתוח סוציאליזציה של השדיה המעצב הסדרי משמרות וראייה בגירושין נובזה לקראות תואר Doktor, אוניברסיטת תל-אביב, 2003). ראו גם: ק. ארקין עמדות וערכבים של שופטים לגבי שוויון ולהווית תפkidim בין המינים בפסק דין בירושא משמרות קיטיגוט (עבודת גמר לתואר "מוסמך במשפטים", אוניברסיטת תל-אביב) – פוקולטה למשפטים, 2005. בדומה, במנורת ניר העמדה שבדיאה זה"¹⁰, מטעם נעמת ושלא צורף לדעת הרוב, נבחנו כמה דוגמיה גירושין שנערכו בענמת, לוגות צער יזריהם בוגר מ-6 שנים. מהבדיקה עליה בבירור כי ברוב המקרים, גם כאשר ילו הליכי גירושין שכuzziי וילדים ברור מגיל 6. כאשר החזקה כליל אינה תופסת ולפיכך אינה מהווה מכשול ונארש אין מדור בערךן של רציפות והמשיכות מהליכים קודמים – ניתנת המשמרות לאם בהסכמה הדידית גורפת והסוגיה המשפטית כליל לא עוי¹¹. (במאמר מסווג יצוין כי מתוונת נעמת עולה עד כי תחולנה העקרית של נשים לאחר הגירושים היא שהאבות אינם ממשמים את הסדרי הראייה שנקבעו בהסכם או בספק הדין). חשוב לציין כי למורות שמדובר בנתוני "ארגון נשים" הרי נתונים אלה תוארים את המציגות בשיטה גם בפרק עוז'ד שאים" מזוינים". וראיה, מסקנות דומות עלי נם מניטיונה של עוז'ד גלית סנה לרואה. לפ' גם בתחום ההסכם שנשגרים במסגרת הליכי גישור יש רוב ברור להסדרי משמרות שבתם האם הוא ממשמעות עקרית. בנוסף, עוז'ד שחלק מההגות מגעים להסכם משמרות משותפת. נDIR ביפור למצווא הסכם גישור שבמסגרתו האב הינו משמרן עקרית.

⁶ לסקירת מקרים על הסדרי ראייה בחו"ל ר': הקר. הורות במשפט, מהורי הקלעים של עיצוב הסדרי משמרות וראייה בגירושם, לעיל ה"ש, 38, בעמ' 106-109.

⁷ שאלה נפדרת, שראייה הינה לעורך עלייה מהAKER עצמאית ככמה מהמקרים הסדרי גירושין אלה אכן מקוימים. כך אחות גבוחה מעד של נשים מתلون על העבודה שהאב אינו רוצה לקיים את זו לתקה שנקבעה להחדש חופשת הקיץ וכיוון. מבח' זה רק מחדד את החשיבות והמהפכה שבעצם קביעת הסדרי הראייה כחויה ולא זו ון.

⁸ Post-separation parenting arrangements and developmental outcomes for infants and children. Collected reports. Jennifer McIntosh, Bruce Smyth, Margaret Kelaher, Yvonne Wells, Caroline Long, Australian Government Attorney General's Department. http://www.ag.gov.au/www/agd/agd.nsf/Page/Families_FamilyRelationshipService

קשר מיטיב עם שני ההורם. החזקה ויישומה בדרכטיקה אינם מונעים מאבות, המעוניינים בקשר ממשמעו או אינטנסיבי עם ילדיהם, לשמר או ליצור קשר⁷; כאשר לאחר הפרידה מהאם, הן מכח משמרותם המשפטית המשותפת והן על-ידי קביעה ומימוש של הסדר ראייה רחבים.

ישנם מקרים נדירים שבהם האב היה ההורה ה-טפל העיקרי בילדים. אם בשלנסיבות ספציפיות של המשפחה טובת הילדים מחייבת משותפת או מומורת אב, ואם האם מתנגדת מסיבות שאין עניינות לאפשר לאב מיטיב להיות מעורב בחיי ילדיו לאחר גירושין. כפי שעהלה מגמת הפסיקה היום, גם מקרים אלה יכולים לקבל מענה הולם במצב המשפטי הקיימן. יש הזכיר כי חזקת הגיל הרך אינה חזקה חלוצה אלא חזקה הניתנת לסתירה. ואכן, הטריבונלים השיפוטיים מודרים על הסדרי משמרות שאינם בעליים בקנה אחד עם חזקה הגיל הרך כאשר טובת הילד מחייבת זאת.⁸ זרה מזאת, בשנים האחרונות נוקטים בתי המשפט ורשותות הרווחה ביד קשה (לעתים אף קשה מדי) בCONDAMATION, או הנשודות בניוון לחבל, בהסדרי הראייה של הילדים עם האב. כך במקרים מסוימים ניתן להחליט לחייב את האם ואף לשלוח אותה למאסר בשל סירובה לאב לפגוש את ילדיו.⁹ לעומת זאת מקרים רבים מחייבים ביחס לאבות אשר אינם מקיימים את הסדרי הראייה שנקבעו בהסכם או בספ"ד. נס הסדרי משמרות משותפת ניתן לקיים ביום כיום בהםם שני הצדדים מעוניינים בכך. הסדרי משמרות משותפת אינם מתאימים לכל מצב ובמיוחד עלולים לפגוע ב佗ת הילדים במצב קוונפליקט בין-הוררי גבו. לצורך מימוש הסדרים אלה באופן המיטיב עם הילדים נדרש שיתוף פעולה תקין בין ההורם ונכונות הדדיות של שני ההורם לשאת בעול ולגלות את הגמישות המתבקשת, מצב שאינו שכיח בקרב הורים גורושים בקונפליקט גובה.¹⁰

בסיומו של יום, גם אם תתקבל רשימת הקרווי ייונים שהציגה דעת הרוב בוועדה בסעיף 9(ב) להצעת החוק הכוונה להסדרת ההורות במרקם מחלוקת, בו יבחרו המקרים המשיך האם להיות המטפלת העיקרית לאחר גירושין. במקרה מסוים אשר בהם תתקבל החלטה אחרת, אינם מצדיקים את אי החלטה של חזקת הגיל הרך, ככל משפטינו מנו¹¹, זאת, בין השאר, לאור הפגיעה שיש באই החלטה חזקה זו לגבי

⁷ עדות מובהקת לכך ניתן ללמידה ממהקרים של פרישתן¹² ואaddir שבחנו תשעים פסקי דין בסוכוכי גירושים שנערכו בבית דין רבנים בין השנים 1993-1996. הם מצאו כי התפלגות הסדר המשמרות בפסק הדין הייתה: 55.5% משמרות-אם, 26.5% משמרות-אב, 9% משמרות משותפת, ו-9% מפסיקת הילדים. מטרת הילדים למומסן לו משפה אומנת, ראה: מ. פרישטיק, ומ. אדר "שיקולים המנחים את בית הדין הרבניים בקביעת המשמרות על ילדים" *מגמות* 70-45, (1-2) (2001).

⁸ ר' בושא 6351/04, תmesh 55049/05, פלורי ב' אלפיית נבו (2005). בפסק דין זה שינתן על ידי בית המשפט לענייני משפה בירושלים, האם חוויבה בקנה של 3,000 ש"ח וכן נקבע כי כוונה של האב ללו סכום וזה מהחויב המוטל עליו לפרבנות הבנות; כמו כן, בית המשפט הזהיר את האם, כי אם לא תצית להוראות בית המשפט. הוא יש科尔 את העברת המשמרות לידי האב; ע"א 7309/98 שבידיה ב' וולף, דינם עליון נה, (1999) 427: הכר את ההחלטה בית המשפט לענייני משפה (תל-אביב המרכז) בתמ"ש 216790/96(ln) את האם ב-500 ש"ח על כל בניין של מפגש בין הילדים לאביהם; ב文书"א (אשרו) 2182/00 פלורי ב' אלמוני, החלטה מיום 26.1.03 (לא פורסם, 16.1.03): הוחלט על מסגרת לאם שלא אפשרה את קיום הסדרי הראייה בין לבני אביו.

¹¹ כפי שיפורט בהמשך, במחקר שנערך באוסטרליה, אשר ליווה את שינוי החקיקה שם ותברור כי כפיפות הסדרים של משמרות משותפת במקרים של קוונפליקט גובה, נתה מריר גבו מהילדים וגרמה להם נזק.

5.2.2.2 ביטול חזקת הגיל הרך לא יוביל להחלטת תפקידים שוויונית במשפחה

בישראל נהוגות תפיסות ופרקטיקות חברותיות: מוצקות המסמנות נשים כהוראה המטפל העיקרי במשפחה – אך בחזון החברתי אוטופי, תחילה חלוקת התפקידים במשפחה באופן שנשיים ובברים יהלכו ביחד ובאופן שוויוני ומאפשר את ההזדהה וו-נטל הרכוכים בגין ילדים ילדים, כמו גם שימוש עצמי בתחום הקריירה. עם זאת, ברור לבן וגם לרוב חברי העוצה החומכיים בביטול חזקה, כי ביטול חזקת הגיל הרך, כמו כן, לא יוביל לIMPLEMENTATION חזון החברתי זה. זו זאת הסיבות לכך שהצעות להחליף את חזקת הגיל הרך ב חזקה "משמעות משותפת" שעלו במהלך דיוני הוועדה¹², נדחו ברוב גורף.

מוסד המשפחה הוא אחד מהמוסדות החברתיים החשובים ביותר מפן "הינדוס" משפטי. רגולציה המשפטית מתקשה לקעקע תפיסות חברותיות עמוקות שהן משקעות פרקטיקות משפחתיות. ביטוי מובהק לכך ניתן למצוא במאמרים המלמדים כי ביטול חזקה הילך במדיניות אחרות וניסיונות של מוחוקקים שונים לעודד הורות משותפת אחרי גירושין, נכשלו. גם במקרים שבהן בוטלה חזקת הגיל הרך ונקבעו הסדרים משפטיים המעודדים חלוקת תפקידים שוויונית בין הורני לאחר גירושין, דובב המכريع של הילדים גדלים בעיקר עם אם והורות שוויונית אחרי גירושין היא הזוריג לכלל.¹³ הורות משותפת נוגאת בקרב הורים המגיעים להסתכנות שהיו מגיעים אליהן גם ללא זכונת המוחוק. אם זהו המצב במדינות האנגלו-סקסיות ובמדינות אירופה, כאמור גם באוסטרליה בו התחוללה רפורמה חוקית בתום שנת 2006. קל וחומר שהמשפט יתנסה לשנות את המציאות המשפחתית בישראל, המאפיינת בתפיסות ופרקטיקות שמרניות ומסורתיות יחסית, הן בבית והן בשוק העבודה.

מכאן, שגם אם תתקבל הצעת החוק, כפי שנזכזה על-ידי רוב הוועדה, היא לא תוביל להחלטת תפקידים דומה בין אבות לאמות. בחלוקת המשפחה שלא-זר-גירושין נשים תמשכה למלא את תפקיד ההוראה המטפל העיקרי.

יתרה מכך, קיים חשש כי הצעת הוועדה, לפחות את מונח המשותפת, עלולה לסת לאבות הכרה המשפטית כהורים אחרים גם במקרים בהם ייטלו ולק קטן מאד בטיפול היומיומי בילדים. אמורות, לעומת זאת,

¹² ראו למשל, M. A. Fine & D. R. Fine, *An Examination and Evaluation of Recent Changes in Divorce Laws in Five Western Countries: The Critical Role of Values*, JOURNAL OF MARRIAGE AND FAMILY 56, 249-263 (1994).

¹³ H. R. Rhoades Graycar & M. Harrison., The Family Law Reform Act 1995: The First Three Years 2000) (www.familycourt.gov.au/presence/resources/file/eb0011059e844c8/famlaw.pdf.

חabayנה את ההכרה המשפטית והחברתית כהו"ה הנושא בעיקר הנטול, מבלי לחלק באמת את הנטול¹⁴. מכאן, שהצעת החוק של הוועדה לא רק שלא תעוז אבותות פעילה, אלא שעלולה להביא לגיטימציה חברתית מוגברת לאבות לא מעורבים, על כל המשפטים. מעבר להיבט הסמלי של הדבר, עליל להיווצר קושי משמעותי למשל בכל הקשור להטבות הסוציאליות הנינטות כיום למשפחות חד-הוריות. למרות קושי זה עלה בדיוני הוועדה, בפני חברי הוועדה האחרים לא ניתן לו מענה מספק בדוח של דעת הרוב.

אין ספק כי יש向前ות חינוכיות לקויים השווין בין המינים ולהגברת מעורבות אבות בכל הכרוך בטיפול בילדים, אך למשל יש לעוזד יצאה שי' אבות להופשת לדיה, וכיו"ב¹⁵, אך לא יהיה זה נכון לצפות כי ייווצר שינוי חברתי באמצעות שינוי حقיקתי, יוקא בעת מצבי גירושין אשר הינם מצבים משכרים. בפרט שכזאת אף אינה מלאה בתקון כללי של המציאות המשפטי הبعייה במיוחד בתחום דין המשפחה בישראל.

5.2.2.3 ביטול חזקה הגיל הרך יגבה מחיר יקרים מילדים ומאמותיהם
לכאורה נראה כי אחד מהקריטריונים המופיעים בסעיף 9(ב) להצעת החוק של דעת הרוב בוועדה ראי וחשוב לזרוך הכרעה בשאלת הקשר בין הילד להורי הגrownim.¹⁶ בפועל, מדובר בקריטריונים כלליים ביותר ועמומים. גם החזקה שנוספה בדו"ח הסופי ב: ע"פ 9(ג) אינה אלא חזקה "שוברת שווון" שנועדה להכריע, לאחר שההורים כבר ניהלו התדיינות משפטיו: סבוכה ומושכת לגבי **פרשותן כל אחד ואחד**. מהעקרונות. חזקה זו הינה **חלשה מדי ולא תמנע ניצול ליעוד הליכים משפטיים**, היפוכו של דבר, היא עלולה לעוזד מניפולציות בין ההורים, והיא כמובן תגבה מזוזר כלכלי ונפשי כבד מילדים ומאמותיהם. ניתן להעיר כי במקרה התוצאה התדיינית אלה תחברנה כמ' תרות וכפועלות בניגוד לטובת הילד.

5.2.2.3.1 ריבוי התדיינות משפטיות

¹⁴ חשוב בד"כ למשל באוסטרליה מוגדרת משמרות אשותפה כהסדרי משמרות בהם כל אחד מההורים נמצא עם הילד לפחות 35% מהזמן ולא חולקה שווה של זמן.

¹⁵ נתוני הבি�וח הלאומי מלמדים על מנת שלבוטו של זכות האב להופשת לדיה.

¹⁶ לעניין קритריון 2 המדובר על שמעית רצון הילד – י"ז: מקום לשוב ושלקול את התאמתו של הקритריון הב"ל לסתוואה הרגישה והבעייתית הכרוכה בנושאים המשמרות. הקритריון משלו – **זוגיות נקבות** – האם הכוונה שבעל מקהה מעלה גיל מסוים יש כוהה לשמרן את הילד? האם רצינו של הילד תואם בהכרת את טבותו? ואם כן מעמד של קרייטריון שהוא בין שאר הקרייטריונים לרצון תילל לא יוצר מצב שבו הילד נהנו ללחצים מנגד הורים מחד ג' וא' ולתחושים כוח ושליטה מאידך גיסא? העדמת הילד במקומות של בחירה בין שני הורים הינה טראומטית ביותר בכל גיל ומשarraה – אקעים בנפשו של הילד לטווח רחוק. אנו סקופיות לגבי הטענה שניתן בכל מקהה לאין לידים "בעדינות" כדי שלא יונישו שហוט של הבחירה בין הורים על כתפיים". ילדים הם חכמים, רגשיים ומכבים את הסטואזיה, את כובד משקללה. ואת הכוח והרב גן אין בידיהם. מיותר לציין כי הורים בהילכי גירושין נוטים להקדם ראיונות אלה במינופליות, אשר ליליכא ד'coli עלמא נוגדים: ז' טובת הילד. לדעתנו יש לנסות ולהמצעת במעורבות ילדים בנסיבות של גירושין כדי להפחית את עצמת הטרואה, שנם נך הי' דולה. יש לפועל להצעת הילד מהתמקם במקום לאפשר לו להיות מעורב ושחקן מפתח בעגן רגש זה. אין כאמור לעיל כדי לנו' ע' שאין מקום לעתים לשמעו את הילד ואולם בהالة לא כולל מוביל לרוב המקרים.

כאמור, שיעור הסכוסכים בישראל עד היום נושא משמרות והסדי ראייה לאחר גירושין הוא נמוך ביותר. זאת, בראש ובראשונה כיון שהרוב המכרייע עי ההורם בהברה היישראלית מסכימים ומעוניינים שהאם תהיה ההורם המשמרן הפיזי העיקרי (ונoir כקייבת של החזקה אין מונע קיום הסדי משמרות בהם לאב הסדי ראייה נרחבים או הסדי משמרות שוויוניות, כיפורט בסעיף 5.1.2.2 לעיל). בנוסף, לחזקת הגיל הרך תפkid חשוב בהרחתה אבות, שלא היו הורים מטפל עיקרים ושלא מתכוונים לקחת על עצמן את התפקיד זהה אחורי הגירושין, מלהבו "משמרות משותפת" כתביעת סרך המוגשת כתקטייה לצורך גידלת כוחם במאבק בגירושין.

הניסיון בשטח מלמד שפעמים רבות מוגשים: אsegרת הליך גירושין כתבי תביעה בהם נטעןות טענות שאין משקפות רצון אמיתי, אלא שיקולים אסתטיים וטקטיים, בעיקר כחלק מהמאבק הרכשי בין בני הזוג הנפרדים. קביעת הקriterיונים שמציע רוב חנדי הוועדה, בתוספת חזקה "חלשה", שבאה רק לאחר שהדינן בקרטריונים כשל, ואשר אינה מכירה בכך שגורלם המכרייע של המקרים האם היא ההורם המטפל, תיצור ערפל ואי-וודאות משפטיים בכל הקשור ליהכ' הורים-ילדים לאחר גירושין. ערפל ואי-וודאות אלה יהו כל' ניגזה נוספת במאבק הגירושין ויגבירו את הסיכון להടיזיות המשפטי ממושכת ומסוככת. זאת תוך הפעלת לחיצים על הילד ותוך שימוש בו, ב"טובתו" וב"זוכיותו", באמצעות אינטנסיס של ההורים, שאינם קשורים כלל בטובת הילד. ריבוי התדיינויות המשפטיות חושף את הילדים לסכומים הוראים, עניין הפוגע ברוחותם בצורה משמעותית. השלכה נוספת על ריבוי התדיינויות המשפטיות היא צמצום המשאבים הכלכליים העומדים לרשות האם והאב, שגם הוא פוגע, נזופו של דבר, ילדים.

במקומות שונים בעולם הובע החשש כי בית¹⁶ חזקת הגיל הרך יביא לעליה בשיעור הסכוסכים בין הורים פרודים. אכן, באוסטרליה, אחת המדינות הבאות שמלואה במחקר את הרפורמות המשפטיות הקשורות ליחסינו הורים פרודים וילדים, נמצא כי הניסיון ייל' המחוקק לעודד מעורבות של שני הורים הפרודים בחיי ילדיהם, בין השאר באמצעות ביטול חזקת דיל' הרך, מאפשר סכוסכים משפטיים רבים יותר, בעיקר בגין ניצול לרעה של הליכים משפטיים על-ידי ההו'ה שעמו לא גרים ילדים.¹⁷

5.2.2.3.2 ויתור על זכויות שלא במתארת התידיינות המשפטית

לביטול חזקת הגיל הרך עלולה להיות השפיה לא רק על מתיידנים בפועל בערכאות המשפטיות, אלא גם, ואולי בעיקר, על בני זוג מנהרים המנהלים "אלכי" משא ומתן או גישור. משא ומתן וגישור בגירושין נעשים

בצילו של המשפט הפויטיבי כפי שהוא נהוג בבית המשפט, במודון זה שכלל צד משקלל את סיכויו וסיכוןו לאור ההשערות לגבי מה שיקרר אם המשא ומין יכול והענין יצריך הכרעה שיפוטית.

ביטול חוקת הגיל הרך יהפוך את שאלת הט פול בילדים לשאלת פתוחה. אבות יוכלו לנצל את העימומות המשפטיות שתיווצר כדי להזען על אמהות ליתר על זכויותיהן הרוחניות בתמורה להסכם האב כי האם תמשיך לטפל בילדים על בסיס יומיומי. יש נגנה שאמהות תכנעה לחץ זהה בשל רצונן להמשיך ולטפל בילדים ובשל החשש מההליכים משפטיים ממושכים ויקרים. במקרים אחרים, גם אם בפועל מסpter ההתייניות המשפטיות בנושא האחריות ההורית לא יעלה באופן דרמטי בעקבות ביטול חוקת הגיל הרך, הרי שתהיה לו השפעה משמעותית גם על זוגות המתגרשים בהסכם. נשים רבות "הסכינה" יותר על חלקים ברכוש המשפחי בשל החשש והאום של פתיחת חזוי התדיינות בנושא הילדים.¹⁸

מכיוון, שכפי שתואר לעיל, ברוב המכريع שי המקרים, בסופו של דבר הילדים יטופלו בעיקר על-ידי אם, הרי שביטול חוקת הגיל הרך עלול לגרום להזענה בתנאי הקומם של הילדים. ויתור של האם בחזות הממוןית עקב לחץ טקטי לא הוגן ומיותר, פירושו בסיו של יום, פחות משבאים כלכליים לילדים. למעשה, החזקה החלופית, אותה מציעה הוועדה, אינה נותנת贓נה ראוי לסתויות אלה, אלא אולי אף מגבירה את האפשרות למניפולציות. למוחר לציין כי נסיו השיטה הנצבר מלמד כי בפועל, מאז צאתו של דוד' הבנים ועד היום הופך חשש זה למציאות ובוותר ווותר מקרים: הופכת ה"משמעות" ללקח מיקוח גם במסגרת מ"מ מחוץ לכתלי בית משפט. במקרה – דמי מזונות ואוכלים יותר והסדרים שאינם רואים את טובת הילד עקרונו "ראשון במעלה" כפי שרצה הרוב בועדה, אלא יופכו של דבר – מטעע עובר לסתור.

5.2.2.3 תוכנית הורית ככלי להפתחת מזונות ילדים

נסיו השיטה מלמד כי כבר ביום ישם אבות זדרושים הסדרי ראייה רחבים כמציע להפתחת סכומי מזונות הילדים שבהם הם חייבים, ולא בשל רצונם הגזעני לטפל בילדים. בפועל, חלק מאבות אלה אינם מקיימים את הסדרי ראייה שנקבעו אך עדיין נהנה מתשזומי מזונות מופחתים. (על פי פסיקת בית המשפט למשפחה, במצבים של משמרות מסוות יופחתו כ- 5% מדמי המזונות המוטלים על האב). ניתן להגיש בקשה לבית המשפט להגדלת המזונות אך הדבר דורש משבאים כלכליים ונפשיים, דבר המՐתיע נשים רבות מלעשות זאת.

¹⁸ הנסיון מלמד כי השאלה הראשונה שמעלות רוב הימים המגיעה ליעוץ לקרה גירושין היא האם יש סיכוי שהבעל ייקח לנו את הילדים". כאשר עולה הענין לדין זו מוכנעת לוותו על רכוש ועל מנת שיכון של צמצום הקשר שלהם עם ילדיהם.

הצעת התקון של הוועדה כוללת חובה לקיים את הפסכם הוררי, לרבות בקשר לחלוקת הזמןם בין ההורים (סעיף 11 להצעת החוק). בפועל, ספק רב אן: אמהות, הכרעות תחת גטל הטיפול היומיומי שלעתים אין בעלות אמצעים, העשנה שימוש בסעיף ותובנה מאובטת לקיים את התchieビות הטיפול בילדים שנשלו על עצם. כך, ייווצר מצב שבו גם לאחר חלוקת זמן הורי בדפוס של "משמעות משותפת", בתוכנית ההורית, תוד הקטנת המזונות בהתאם, האם היא זו שחתפה: עיקר הזמן בפועל בילדי המזונות שיבתו תנאי קיום נאותים לילד. כפי שכבר צוין לעיל, קיים חשש גם כי התקון עלול להביא במצב שבו די באום בפתחת הליכים משפטיים לשינוי הסדרי משמרות, כדי לגרום לאם "לפסכם" לקבלת מזונות ילדים נמכרים מהדורש, על מנת להימנע מהתדיינות בנושא הילדים. אך או כך, **משמעות התקון בקשר זה היא פגיעה ברמת חייהם של ילדים.**

אחת הדריכים למניע שימוש ציני בתוכנית ההורית, ככלי להפחחת מזונות, היא על-ידי יצירת מנגן פיזי מוסכם במקרה של אי קיום התוכנית ההורית. אך, כי לאינו מקיים את חובתו על פי חלוקת הזמן ההורית, ישלם להורה השנייה **פיזוי מוסכם**. מנגן זה, יהיה מצד את הניסיון להשיג הסדר חלוקת זמן אשר אין כוונה אמיתית לקיומו, ומайдך ישמש תמרץ לקיים ההסדר יאושג בסופו של דבר. הצעה זו הועלתה על ידי במסגרת הדיון בנוסח האחד להצעה/פסכם לתוכנית ההורית. בסעיפים שיכללו ב"תוכנית ההורית",¹⁹ אך נדחתה, למצער, על ידי הוועדה, מתוך רצון להפריד בין הסדרה ההוריות למונויים. היא מצורפת בסופה להסתירות .

5.2.2.3.4 ההקשר המשפטי הישראלי הייחודי - סחתנות כלפי נשים במהלך הליכי הגירושין בישראל, בניגוד למדינות המערביות, חולש הין הדתי על הליכי גירושין. רק לבתי דין דתיים יש סמכות לדון בגירושין. בנוסף, הדין האזרחי מכפיף עצמו לדין הדתי בסוגיות מסוימות הקשורות לגירושין ומעניק גם לטריבונים הדתיים סמכות לדון בהיבטים המונויים של גירושין ולהכריע בסוגיות ההוריות הקשורות לגירושין.

לפיכך, החשש מריבוי התדיינות ומסתנו רמנוני דרך דרכם מואב על ההסדר ההורי או אום במאבק כזה, שהוזכר בספרות גם בקשר למדינות אחרות,²⁰ נדול במיוחד בקשר הישראלי.

¹⁹ במסגרת הדיונים על ניטוח הנושא האחד של הוכן: ההוריות הועלתה הצעה כי הפסכם יכול סעיפים של פיזוי מוסכם על מנת להבטיח קיום אמיתי של הסדרי חלוקת הזמן.

²⁰ לחשש זה, כמו גם לטשנות בדבר נלקים מוגדרים טזים שגרם ביטול חזקת הגיל הרך במדינות אחרות, ראו: A.M Fineman, *Decisionmaking 101 :Dominant Discourse, Professional Language, and Legal Change in Child Custody* HAR. L. REV. 727-774 (1988); N.D Polikoff *Why Are Mothers Losing: A Brief Analysis of Criteria Used in Child Custody and Child Custody Determinations*, 7 WOMEN'S RIGHTS LAW REPORTER 243 (1982); CHILD CUSTODY AND Child Custody Determinations, 7 WOMEN'S RIGHTS LAW REPORTER 235-236 (1989); C. Smart & S. Sevenhuijsen ad 1989); K. T. Bartlett & C. B. Stack, *Joint Custody, Feminism and the Dependency Dilemma* BERKELEY WOMEN'S L.J. 9 (1986); B. Stark *Divorce Law, Feminism, and Psychoanalysis: In Dreams Begin Responsibilities* 38 U.C.L.A L. REV 1483-1532 (1991); M. Becker *Strength in Diversity: Feminist Theoretical Approaches to Child Custody and Same-Sex*

כפי שהודגש על-ידי מרכז רקמן ועל-ידי ארגו²¹ הנשים שהופיעו בפני הוועדה, הדיין הדתי ובתי הדין הדתיים פוגעים בנשים ומחלישים את כוחן במשא ומתן לגירושין. בהקשר של הדיין היהודי והמוסלמי בולט כוחם של גברים להקים משפחה חדשה ללא הסכמת האישה מהנישואין הראשוניים, בעוד שזו האחونة תליה בהסכמה הגבר להתרת הנישואין (בהקשר של הדיין הנ-סלמי נוסף האיום המגולם בכלל הדתי המפקיד בידי האב את האחוריות המשפטית לילדיים ומאפשר לו למנוע שהם את טיפול האם במקרה שהיא מקימה זוגיות עם גבר אחר. הפטריינרקליט המנחה את הדיין ואת הדייניות הדתיות מאלצת נשים, כבר ביום, לוותר על זכויותיהן הרכושיות כדי לזכות בחירותן. חזקת גיל וירך, מקטינה כיום את יכולת האב ליזום הליכי סרק בנושאי משמרות. ביטול חזקת הגיל הרך בלבד, באופן שמאפשר הליכי סרק ולא עricaת שינוי מקיף במצב המשפטי הקיים הפוגע בנשים, הוא בבחינת גול כבשת ד"ש.

5.2.3 טובת הילד וטובת המבוגרים שעימנו

5.2.3.1 טובת הילד כשיקול מרכזי במימוש איזיות הוריה

אחד הנושאים שבhem עסקה הוועדה רבות הינו נושא טובת הילד ומרכיזתו בקביעת הכללים לטיפול בילד לאחר הגירושין. הוועדה הכרעה בסופו של דבר כי "במימוש אחריותה ההורית יפעיל ההורה כך שטובת הילד תהיה שיקול ראשון במעלה".²² זאת בניגוד לעדדה הגורסת כי על הסעיף לקבוע כי טובת הילד תהיה שיקול מריל". לדעתו יש לקבוע כי טובת הילד היא שיקול מרבני, ולא ראשון במעלה, כיון, שהילד כמו גם טובתו, אינם מתקיימים בחלל ריק. הילד חי בתוך מארג משפחתי דינامي ומורכב, וטובתם ורווחתם של המבוגרים המעורבים בחייו משפיעה על תזוזו ועל רוחותתו. במסגרת המשפחה יש להכיר גם בזכויות ההוריות ולהתייחס לזיקות שבין הזכויות ההורות לזכויות הילד. לטעמי, הפרשנות הנכונה של אמנת זכויות הילד, היא זו הנתנת משקל חשוב ומרכזי ליל"ו במשפחה, אך לנוכח מהמשפחה ולא כפרט בוודף הקים בפני עצמו. לדעתו, כל פרשנות אחרת של האמנה מנותת את המצוות ועושה בסופה של דבר עול לילד עצמו.

בהקשר זה יצוין כי המושג "טובת הילד" או י"ץ על ידי כל הצדדים בשיה הציבורי, ככלי להשיק טיעוניהם. למעשה כל דובר "גיס" את טובת הילד ל"צ י" עד כי בסופו של יום, דומה שמרוב עיסוק ב"טובת הילד" נשתחח מעט הילד עצמו.²³ כאמור, עדיפהugesה הראה את טובת הילד כמרכיב מרכזי, אך אינה מתביחסת

²¹ Relationship, 23 STETSON L. REV 701-718 (1994); B Boy I Child Custody, Law, and Women's Work (Oxford, 2003)

²² סעיף 3(א) להצעת החוק של הוועדה.
²³ היטב להאריך מנג'ל המועצה לשalom הילד, ד"ז יצחק קדמן, בדבריו לוועדה כי יש שימוש רב ברטוריקה גבוהה של זכויות ילדים, ואולם בנסיבות, ילדים נשכחים בכל הסיטואציות של פירוד וגירושין בין הוריהם. אמנם, בעלי האינטרס, ההוריות, אינם

להכיר בריש גליי גם בטוכת חברים אחרים במזפהה כשיעור חשוב, על פניו זו המדרירה את טובת הילד לכדי "שיעור ראשון מעלה" ועלולה, בסופו של יומם שלא להטיב עם הילד.

5.2.3.2 קשר בין הילד לשני הוריו

אחד הנושאים שתפסו מקום מרכז בדיוני הוא: ג' היה הקשר של הילד עם שני הוריו. ראשית נראה כי לפחות חלק מחברי הוועדה, כמו תלמידים ב齊יבור הרו²³, נוטים לבלב בין עצם הקשר של הילד עם ההורה לבין "הורות משותפת" (במשמעות המוכר כיום כ"משותרת משותפת"). בסופו של יומם יחסים בונים ועומקים עם כל אחד מההורות ושיתוף פעולה בין ההורים לנין עצםם, הם בעלי השפעהגדולה הרבה יותר על התפתחות ילדים לאחר גירושין, מאשר סידורי הלינה עזונה²⁴.

וזה ועוד, העוסק הקשר של הילד עם שני הוריו, כמוvic מרכז ל"טובת הילד", במנוחה מתמונה הכלכלית, כמו גם מהמצב המשפטי הקיים בישראל, ע' זה בסופו של דבר עול לילד, עלול להגביר את המתיחות והקשישים עמו הוא מתמודד, את הקונפליקט בין ההורם המשפיעים ישירות עליו, ולהתיל על כתפיו נטלכבד נוספת. אסור להעתלם מהמצוות החברותית והמשפטית שבה אנו חיים ויש להביא בחשבון את המתמונה בכללותה, בובונו לשקל שינוי حقיקה.

כאמור, באוסטרליה חוק ב-2006 אשר זובע הורות משותפת כברירת המחדל בהורות לאחר הגירושין. הורות משותפת, כאמור, מוגדרת כחלוקת זמן: לפחות 35%/65% בין ההורם.²⁴

אוסטרליה היא גם אחת המדינות היחידות אליו ליוו את השינוי במעקב ומחקר. למשל מחקרי המעבד אחר משפחות שהיו בكونפליקט גבוה, אך הגיעו לדרכם בגישה בקשר לתוכנית ההורות (הגישור הוא גישור חובה בנושאי משמרות). מחקר שנערך בנושא וזמן ע' ה ATTORNEY GENERAL FEDERAL האוסטרלי מצא כי ילדים למשפחות אלה אש' היו בתוכנית הורות עם הסדרי ראייה נרחבים - סבלו מרמות גבוהות יותר של היפר-אקטיביות לעומת ילדים אשר היו במשמרות אחד ההורם. ילדים אלה גם סבלו יותר מבעיות, חרדה ומתח.

פרופ' ג'ניפר מקינטוש²⁵ ערכה מעבד של או בע שנים אחר משפחות בكونפליקט גבוה, אשר הגיעו להסכם לגבי תוכנית ההורות בגישה. מקינטוש צ'נה כי במשפחות בהן התקימו הסדרי ראייה נרחבים נשמר

23 מדברים בשם עצמו, אלא מציגים כל דבר מנקודת הרוח של טובת הילד, אך בפועל הם אינם דואגים לזכות הילד, אלא לטובתם שלהם. במצבים כאלה, ילדים מצוינים בסיכון גבוהה, ובכך יוזם במקרים שבתם רמת הקונפליקט שבין ההורם היא גבוהה. יצירין כי גם ד"ר קודמן הצטרכף לדעה של מרבית המומחים שהופיעו: פניה הוועדה כי ביטול חוקת מגיל הרך יהווה פגיעה בטובתם של הילדים.

24 כפי שמצוין ממחקר של פרופ' מקינטוש ר' העלה 7 עיל

25 יצירין כי כיום. בארץ, במצב המשפטי הקיים, במקרהם נקבעת חלוקת זמן כזו לעניין שהות הילדים אצל הוריהם הגורשים, דהיינו במהלך שבועיים הילדים יstoi אצל האב 5 ימי או יותר ואצל האם 9 ימים או פחות. בארץ הסדרי הראייה וללו מופעלים, לעיתים, גם במקרים של משפחות בكونפליקט גבוה.

הكونפליקט הגבהה בין ההורים גם לאחר אבוי שנים. זאת בניגוד למשפחות בהן ניתן המשמרות לצד אחד שבין פחתה עצמת הקונפליקט בעבר שנה. יי' ים אלה גילו חוסר שביעות רצון הרב ביותר מהסדרי ההורות שלהם, ביחס לכל הקבוצות האחרות. למורר ציין כי השלכות על ילדים החשופים לקונפליקט הורי גבוהה על בסיס יום יומי לאורך שנים, הן הרנסניות. ממצו נוסף של מקינטוש - חלק ניכר מהמשפחות, בהן נקבעו הסדרי ראייה נרחבים, לא עמדו בכיר לאורך שנים וע'רו עם הזמן הלכה למעשה למשמרות הורה יחיד, בדרך כלל האם (חשיבות ציין כי לא בכל המקרים בהם ול שניי שכזה הנשים מגישות תביעות להגדלת מזונות עקב השינוי, למרות שבפועל ההוצאות גדולות).

ממצא מעניין נוסף שהעלתה מקינטוש במחקריה מראה כי ההנחה לפיה הרחבת משך זמן שהות של הילדים עם אבותיהם לאחר גירושין תחזק את הקשו עם אינה נכונה. מחקרה של מקינטוש העלה כי אבות אשר שלהם קשר טוב עם הילדים לפני הגירושין, הם אלה אשר להם קשר טוב עם הילדים גם לאחר הגירושין, זאת ללא קשר לכמות הזמן שהוקצתה בתוכנית ההווית.

זאת ועוד מחקר נוסף משלב שנערך באונ' אורליה, אף הוא על ידי פרופ' מקינטוש ויוצא ממש לאחרונה, עולה כי בכל הקשור לפעוטות עד גיל טרום דיבת (4), הורות (משמרות) משותפת אינה הברירה המעדפת. היפוכו של דבר, אצל פעוטות, הסדרי הורות ישותפת עלולים אף לגרום לביעות התפתחותיות, ורגשות. גם כאשר מדובר על ילדים בגילאים בגורמים יותר, על פי המתקר, הורות משותפת מתאימה במקרה של הורים המשתפים פעולה זה עם והובתנים המתאים²⁶. כזכור, אין מניעה לוגי להסדרים שכאלה גם במצב המשפטי הנוכחי ביום בישראל.

השלכות אלימות במשפחה על הקשר שבין הורה האלים לילדים

עניין נוסף שעלה בדיון בוועדה הוא שאלת "השלכות שרואו שתהינה לאלימות אחד ההורים כלפי הורה השני על הקשר של הורה האלים עם הילד" הצעעה כי סעיף 6 להצעת החוק (העסק בהגבלה האחריות ההורית), יציין במפורש כי אלימות של אחד הורים כלפי הורה השני היא עילה להגבלה הקשר הורי של הורה האלים, נדחתה על ידי רוב הוועדה. זו נזה וזנעת על התובנה שהחיפה של ילד לאלימות של הורה

אחד כלפי ההוראה השני פוגעת קשות בילד, גם אם הילד לא היה בעצמו מושא לאותה אלימות²⁷, ועל העמדה הערכית, שעל-פיה אין לחייב ההוראה שטובל או סבל מאלימות מצד ההוראה השני לקיים עמו קשר, כמתחייב במצב של חוכנות הורית המאפשרת לההוראה *עוזים* להיות בקשר יומיומי עם הילד. אין כאמור, כמובן, כדי לטען כי גם במקרים אלה יש לנסות ולאפשר *ככל* שנייתן קשר של הילד עם כל אחד מההוראים, אלא רק שיש לקיים קשר זה בנסיבות ותוך סיוע ופיקוח ש^י גורמים טיפוליים. וכן כי בדרך כלל אין זה מסוג המקרים המתואימים להורות משותפת (לפחות במשמעות של "משמרות פיזית יומיומית משותפת").

5.2.4 קשר עם הילד – חובה ולא זכות

בראשית הדברים, חשוב לציין כי עמדת *כל* חנוי הוועדה, ללא יוצא מן הכלל, כי הקשר עם הילד הינו חובה ולא רק זכות של ההוראה, היא *ככל הנראה* *בשורה האמיתית* שנשأت עימה הוועדה. אין אלא ל��ות כי בשורה זו לא תבלע בMagnitude הוייתה הסוער, ש*עוררו הדור* על הסתייגיותו.

כיוון נתפסים הסדרי הרואה כזכותו של ההוראה *לא* משמרין הן מבחינה משפטית וכן מבחינה חברתית. *שינוי התפיסה* עשוי להביא לכך שהסכמים בין הורים: יערכו במחשבה תחילה ומתחוך הבנה שמדובר בהסכם מהיבר ולא בא"מ *מחווה של רצון טוב* מצד אחד ההורים.²⁸

קיים הסדרי ראייה, שכאמור הניסיון מלמד ש^{זינו} ה"חוליה החלשה", חשוב מאן כמותו בראש ובראשונה לילד בכדי לשמר על היציבות והווודאות לאזר המשבר הקשה של הגירושין. כן קיימת חשיבות בקיום ההסדרים כדי לאפשר גם לשני הורים לשומו על שיירת חיים לאחר הגירושין. כך למשל, להקפהה על קיום הסדרי ראייה או חלוקת הזמן ההוראי יש *משוואות* כלכליות רבות עבור הורים ובעיקר אמרות, אשר יכולו בהסתמך על חלוקת זמן זו, להתקדם בעבודתם: ולשפר את מצבם הכלכלי. אולם נסיבות החיים הן דינמיות. ישנים מצבים בהם הסדרי הראייה שנקבעו אי-נו^ן בני מימוש לאורך זמן. גם במצבים אלה יש לשנות את ההסדר שגובש בהסכם, תוך יצירה מס' חדש שיחיה אף הוא קבוע ויציב ותוך התיחסות להשלכותו הכלכליות על

²⁷ כאמור, דעת המיעוט, גורסת כי ילדים כדים לאילו-ית במשפטה הם קורבנות אלימות בעצם ויש לבחון בנסיבות את הקשר שלהם עם ההוראה האלים. זאת בניגוד לעמדת, לפיה ככל עוד הילד עצמו איתו מושא ואלים. היד שאין מקום להגביל או לפקח על הקשר בין ההוראה האלים לילד. ראו: (1999) 147-153. *C. SMART, AND B. NEALE, FAMILY FRAGMENTS?* ה"מ ביקשה לנו את ד"ר יפעת כרמל, מהתרכז למניעת אל-זות של געמת, אשר מתמחה הטיפול בילדים. עדים לאלים במשפטה, אך בקשהה נדחתה.

²⁸ עם זאת, ספק רב אם הסעיף הדן בהפרת החובה הזה, ייתקשר עם הילד אכן *יעילה* לחייב את ההוראה שאינו נושא בネット העיקרי בטיפול בלבד לשמר על קשר רצוף ויציב עם הילד. יז'ן כי מדיניות הוועדה עליה גם כי מחייבי דעת הרוב אינם מאמנים בכפיה כזו. זאת ועוד, על פ' הצעת החוק של דעת הרוב, מדובר בו יוף המחייב התיירות משפטית סבוכה וקרלה ומעמיד שוב את הילד במרכזו ומה, באופן שלא בחרחה משרות את טובותנו. דעת המ'וט גורסת כי יש מקום לקובע מגנון קל ונוח להפעלה, שנייתן למשו גם ללא הטעות בית משפט, למשל באמצעות סעיף פיזי: *הסכם הורות*. דעטנו זו נדחתה על-ידי רוב חברי הוועדה.

המשפחה שלآخر-גירושין.²⁹ קביעת הקשר ע"כ הولد כחותה ולא זכות אמר למנוע מצב שבו ההסדר אליו הגיעו ההורים אינו אלא אות מתה, כאשר בפועל אחד ההורים, בדרך כלל האם נושא בעיקר הנטל.

5.2.5 הגירה

בשלחי ניסוח דוח הביניים הוצע על ידי רוב תע"י הוועדה להוסיף לחוק סעיף הדן בענייני גירה של קטינים. בכלל, יש מקום להסדיר את נושא הגירה, וב"כ שבמסגרת זו יוסדר גם נושא הגירתו של הורה ללא ילד. לאור העמדה הבלתי מתחשרת שהציגו חברי הוועדה, בעיקר בגין העובדה לנושא הקשר של הילד עם שני הורים, נראה היה כי מתבקשת גם הסדרת נושא גי'תו של הורה למدينة מרוחקת מהילד. בסופו של יום העת הוועדה מכבידה מאד על הורה המבקש להגוי גם ילדו (בד"כ האם) ומתעלמת להלוטין מוחבותיו של הורה המתגר לארץ אחרת ומותיר את ילדו בישראל התוצאה - העת הרוב בועדה יוצרת, אפליה בין מי שմבקש להגוי עם הילד (ברוב המקרים האם) לבין מי שנוהג ב"ציפ/or דורך" ובחור להנתנק מהילד (ברוב המקרים האב). נראה כי המצב שנוצר תמורה בעיניו. דעת הרוב בועדה, אשר רואה בקשר של הילד עם שני הורים כמעט חותת הכל, מביאה עדשה סותחנית ביותר כאשר הדבר נוגע להורה העוזבת את ישראל ולמעשה נוטש את הילד. דעת הרוב מסרבת לחתן לנושא משקל, ولو הקטן ביותר, בבואה לדון בענייני גירה. במצב דברים זה, נראה כי עדיף להשאיר את המצב המשפטי הקיים היום על כנו, ולהסתפק בבחינת בקשת גירה עם ילד לאור טובת הילד בלבד. מבלתי צורך מההורה המתגר עם הילד להצדיק ולנקט את בקשות להגוי.

5.2.6 יישוב סכסוך

ענין נוסף שבו אני נאלצת להסתייג מעמדת "רוב הינו בעניין העצה לתקן את תקנות סדר הדין האזרחי התשמ"ד 1984 לעניין הקביעה כי תביעות בע"י אחירות הורית יפתחו רק בדרך של בקשה ליישוב סכסוך.³⁰ ראשית, תקנות סדר הדין האזרחי אינן חולות על הערכאות הדתיות. בנוסף בתמי הדין הדתיים לא קיימת אפשרות להגשת בקשה ליישוב סכסוך. משפטות הדבר היא כי על פי העצת הרוב, פתיחת הליכים והקשרים באחריות הורית בתמי המשפט לענייני משפט³¹ בלבד תעשה בדרך של בקשה ליישוב סכסוך. מצב זה הוא בלתי סביר במצב המשפטי המوحد בישראל של "מירוץ הסמכויות" בין הערכאות. זאת במיוחד לאור העובדה, שעל פי פסיקת בית המשפט העליון, בקשה ליישוב סכסוך אינה קונה סמכות אוטומטית ואני עצרת את מירוץ הסמכויות³¹. קרי - אין בכוחה של הבקשת ליישוב סכסוך כדי למנוע נסיוון של צד שכנגד לפנות

²⁹ ר' חוספה ס"ק 6 של דעת המיעוט לס' 10 של העצת החוק מטעם הרוב.

³⁰ במאמר מוסגר יצוין כי לא ברור כלל כי תיקון זה צור בתחום הסמכות והמנדט של הוועדה

³¹ בג' 07 / 5918 פלונית ב' בית הדין הרבני הגדול [פ' א/or (לא פרוסם) 09 (16) [468], עמ' 18 :

לבית הדין הדתי ולכרוך את העניינים הקשוריים באחריות הורית בתביעה בבית הדין הדתי. לטעמי מצב לא מאוזן שכזה יוצר שוב פתח לריבוי התדייניות זיליכים. דבר שבכחלט אינו רצוי.

זאת ועוד, הגושא המוצע על ידי הרוב בועדה יזקון התקנות, כאמור, אינו נthon, לטעמי, מענה לכל המקרים הדורשים התרבות דחופה ומהירה של ערcalar משפטית. בין אם הבקשה בענייני אחריות הורית היא הבקשה העיקרית ובין אם זו בקשה במסגרת בקשות אוויות, כגון צווי הגנה צוי הרחקה וכיוב'.

5.2.7 סיכום

לסיכום, נראה כי כל שינוי חיקתי שיתקבל, ייב להביא בחשבון את המצב החברתי הקיים, את הייחודיות של דיני הנירושין במשפט הישראלי ואת מהירותו לשינוי. העקרונות העומדים מארורי הצעת החוק המוצעת על-ידי הרוב בועזה ברובם מבורכים, אך בחלקם הולכים שבוי אחר מסעם עקרון השוויון הפרטואלי, שהוא מסעם שווה בכל הקשור למשפחות ולדיני המשפחה בישראל; זאת גם במחידר של פגיעה בפועל בשוויון המהותי. ברור כי מעורבותה פעילה של שני הורים בגידול ילדיהם אינה מבורכת. ואולם, ביטול חזקת הגיל הרך והחלפתה בעקרונות מנהים עם העדפה "זוכרת שוויון" בלבד וא-מגדירת להורה הנושא בנטל העיקרי, לא תביא לשינוי המבוקש. טרם בשלה השעה ביטול חזקת הגיל הרך, הנוטנת יתרון דינווילם, ומשקפת את המצב החברתי-משפטי האמתי בארץ. ביטול החזקה, קל וחומר אם במצב בו לא נעשתה רפורמה מקיפה בדייני המשפחה בישראל, תביא לפגיעה ישירה נילדים. העדר חזקה כאות תגרום לריבוי התדייניות או לויתור של אמהות על זכויות רכושות ומוניות, כדי להימנע מהתדייניות אלה. אמהות חד הוריות וילדיהן מהווים גם חלק נכבד מ"הגערין הקשה" של אוכל זית העוני בישראל. עוני אינו לטובה אף ילד. נמצא שבמקומות לעודד הסכמים לטובה הילד, הצעת החוק של זכרי הרוב בועזה עלולה לעודד התדייניות משפטיות על טובת הליד או הסכמים שהם תולדה של חשש מהת דייניות אלה. כך או כך, מדובר במצב שאינו משרת באמת את טובת הילד.

חשוב להזכיר כי התדייניות משפטיות, שבויב המכريع של המקרים לא יובילו לתוצאה של שוויון בנטל ההורי,³² משמען "זובוז" זמן רב מרגע פרוץ זכורך הגירושין ועד ליישובו. זמן הוא משאכ קרייטי בחוייל.

וחסר חום-לב בהגשת הבקשה ליישוב סכוך עשיי, יבוא לכך שלא יהיה בבקשת האמורה כדי למנוע מבית-הדין הרבי לרוכש סמכות שיפוט בעניינים שנרככו בפניו בכנות וכאן בקיופת הבנים שלאחר הגשת הבקשה ליישוב סכוך וטרם הגשת כתבי-תביעה בפני בית-המשפט לענייני משפחה כאמור בתקן 258א.

³² כזכור, במדינות שביטלו את חזקת גיל הרך – אמו ית עדין נותרו המשמרן העיקרי ברוב המכريع של המקרים.

ככלנו מסכימים כי טובתו של הילד הינה צמוץ בזמן שבו ילד שוחרת תחת הצל הקורע של מאבק הגירושין בין הוריו. הרחבות מוגרות זמן זו נוגدت לחייבן את טובת כל ילד. בהקשר זה יש לאמץ את עמדת המועצה לשלום הילד (המנגדת לביטול חקקת הניל הו...)" כי נקודת המוצא לקביעת הסדר בעניינו של קטין בין הוריו הפרודים צריכה להיות מדור שקט לילד. מימ"ש כוחו של ילד לקשר עם בן משפחה, שמיושו יהיה כורך בויכוחים, מריבות או הליכים משפטיים מתשכחים, באופן המערער את שלותם ילדתו, עלול להתרברר כ"חיבוק דוב" שיפגע הילד יותר מאשר ייטיב אותו. עמדה זו עולה בקנה אחד עם ממצאי הממחקר באוסטרליה, אשר ליווה שינויי הקייה דומים ואף מרוחקים יותר.

אין ויכול כי יש לעוד קשר מיטבי של שני הזרים עם ילדיהם לפניהם הגירושין ולאחריהם. עם זאת, הדרך הנכונה לעשות זאת הינה עידוד בניית משותפת של תוכנית הורות בין הצדדים ועידוד השימוש בהליכי גישור, ייעוץ ויישוב סכסוכים, תוך הפניה משאבים לנורך טיפול וגישור מקצועי. לא ניתן להימלט מה הצורך בקביעה כי על החוק ליתן עדיפות לאם כמתפלת עיקרי. זאת כיוון שבמצוות הישראלית כלכך המשפטי, זה גם המצב בפועל ברכוב המכريع של המקרים. באופן זה יופחתו הדיונים המשפטיים ויתקיים רק במקרים המוציאות שבhem המשכיות המשפחה הייתה יוננה מהאמור וההורם לא הגיעו להסכמה. דרך זו משקפת את המיציאות התרבותית הנוגגת ברובית המקרים, אך אינה מונעת התאמת אישית של הסדרי ההורות לכל משפחה ומשפחה. ללא חזקה כלשהי, ואף עם חזקה שוברת שווין - מדורית (האם שואלי מבחינת ה"גאותות הפוליטית" היא נוחית להוות ראייה), ילי ישראלי ימצאו עצם משלימים מהיר רגשי ואך כלכלי כבד על מובה עקרונות השוויון הפורמלי, הרוחקים מהמציאות המשפחית הישראלית ומהשוין המהותי.

חשוב לחזור ולהזכיר כי גם חלק נכבד מאנשי מקצוע וганופים שהביעו עמדות בפני הוועדה או בעקבות פרסומם דו"ח הביניים, סברו אף הם כי יש להותר איזה חזקה גיל הרך או לקבוע חזקה בחוק שתנתן עדיפות לאם כהוראה מטפל עיקרי מאותן סיבות שצינו לעי", ביניהם: ד"ר רות הלפרין קורי, ד"ר רונה שו, ד"ר יצחק קומן, ע"ד רוברט ליכט פטרון, נציגו לשכת יזרחי הדין ונציגות ארגוני הנשים. גם אנשי המקצוע שביקשו לבטל את החזקה הכירוי למשעה בעובדה שהמבחן בפועל לא השתנה באופן מהותי ורק ביקשו מסלול שמאפשר קשר מרבי עם שני ההורם. השילוב בין הצעה זו לתוכנית קשר מיטבי של הילד עם שני הוריו. ושאר התיקונים המוצעים בזאת תיכון, מענה לנטבי לבניית קשר מיטבי של הילד עם שני הוריו.

להלן התיקונים להצעת החוק של דעת הרוב, על פי חוות דעתו.

כפי שעה מהסתיגותי, טרם בשללה השעה לו: צד את ההגנה הדיוונית והקימת לשותה האם. אין בכך פגיעה בתיקונים الآחרים שבחוק המוצע, ולפיכך יש יותר את הסעיף הקים בחוק הנסיבות בעניין חזקת הגיל הרך על כנו.

لتיקון סעיף 10 – כפי שצוין בהסתיגות – לא ראוי לקבוע הסדר הכלול רק אחד מההוריות באופן ממשמשוי, בעוד הורה הנוטש את ילדו ובוחר יוציאם מאחריותו ההורית חופשי לעשות ככל העולה על רוחו. במצב דברים זה עדיף לא לדון כלל בנושא הаг'יה מאשר לדון באופן חלקי ומפלט.

لتיקון סעיף 11 – יש לאפשר יצירה מנוגנון מוכן מראש, שיאפשר אכיפה עילית של הסדר ההוריות או פיצוי בגין הפרתו, ללא צורך בפתחת הליכים יקרים אשר יגלו שעת שיפוט יקרה.

תיקון – הוספה סעיף 12 – התיקונים בהם יוסק הדוח'ה וההסתיגות עוסקים בדיני נפשות ממש. מדובר בהליכים בעלי השלכות מרחיקות לכת בשעה אף נזקים. שהמשלמים העיקריים בגנים – נשים וילדים. אסור גם לשכוח את המצב המשפטי היהודי של מדינת ישראל המערב דין אורחוי ודין ذاتי. לפיכך מוצע כי הפרק כולו יבוא כהוראת שעה לפחות 5 שנים, מה שכן יLOWה התקון במחוקן במלואה, דוגמת החקיקה באוסטרליה. מחקר אשר יבחן את ההשלכות הפסיכולוגיות וחברתיות של התקון על ילדים בישראל.

הצעה לתיקון חוק בית המשפט לענייני אישפחה

בסעיף 1

ימחקו המילים: והעתקה מקום המגורים אל מושץ לישראל

תיקון להצעת הרוב לתיקון פרק כ' 1 לתקנות סדר הדין האזרחי

בסעיף 1:

ימחקו המילים: " והעתקה מקום המגורים אל: חוץ לישראל"

דברי הספר

התיקונים המוצעים בהצעות הרוב לתיקון חוק בית משפט לענייני משפחה ופרק כ' לתקנות סדר הדין האזרחי נובעים מההצעה בהסתיגות זו למחוק את סעיף 10 (הגירה) המוצע על ידי הרוב בחוק הנסיבות המשפטי והאפוטרופסות

תיקון להצעה לתיקון תקנות סדר הדין – אזרחי

תקנה 258ה1 תמחק

תקנה 258כ'1 תמחק

תיקון בהסכם ההורות המוצע על ידי דען הרוב

כללי - בכל מקום בו נאמר "טובת הילד כשיקול אשון מעלה" ימתקו המילים האלה ובמקום יבואו: טובת הילד כשיקול מרכזי".

בסעיף 2 בסופו יבוא:

א. ההורה שיזכר לצורך חוק משפטות ח' הורותינו

בסעיף 6(ד) להסכם ההורות לאחר המילים: יינה את ההורה השני יבוא:

בסק של פיצוי קבוע מראש בגין כי הפרה, בסוף הסעיף יבוא: דין פיצויים על פי סעיף זה כדי מזונת. בסעיף 7 להסכם, לאחר סעיף ג יבוא:

ב. כחובת הבית העיקרי של הילדים היא

דברי הסבר:

התיקונים בהסדר ההורות לדוגמא באים להתאים להסתירות זו.

לענין קביעת פיצויי כספי מסוים מראש - ירצה צו, במסגרת תוכנית הורות וביא את ההורים לקביעת תוכנית שהם יכולים לעמוד בה ותאפשר נסנות לушوة שימוש בחלוקת הזמן הורתי בדרך מניפולציה וניסיונות להפחיתת מזונת.

רֹאשׁ

לא בשלים למשמרות משותפת

סבינה רוטלי

29.11.2011

03.50

-
-
-
-

באخرונה הורה שר המשפטים לוועדת שניות לחזור ולהתכנס, כדי להכריע בדבר האפשרות לבטל חזקת הגיל הרך בחקיקה. אכן, ההוראות עיינן נמצאת בתהיליך שינוי מבורך. אנו חאים יותר ויתר אבות נושאים המעוונים בגידול ילדיהם. אך האם זהו המצב גם לאחר הגירושין? האם אם כבר בשלים לחיקוקו. שמנicha מראה שאבות בכל המגזרים מוכנים וכיolini מלא את תפקידם ההורי באופן שווה לאון ללא קשר לגיל ילדיהם?

אם המלצות ועדת שניות יהיו מבוססות על הנחיה זו, הנפגעים מהן יהיו הילדים. הם יהיו קורבן להתקדיינות ארוכות ויקרות באשר לטונזם. כיום חלק מההתדיינות הללו נחסך מהם הוודאות לקיומה של "חזקת הגיל הרך", הקובע שכברירת המחדל תינתן המשמרות על ילדים מתחת לגיל שש בידי האם. ככל חזקה, גם חזקה זו ניתנת לסתירה בבית המשפט, יוכל להחליט שהמשמרות תהיה בידי האב או בידי שני ההורין.

למרבה הצער, לא תמיד טובת הילד עונדת לפני ההורם המתגוררים כשיוך ראשון במעלה. חשיבותם אישים, תחושת עלבן ונקם וותగברים לא אחת על תפישת הילד כאדם בפני עצמו, בעל צרכים, רגשות ומואים, וכבעל זכויות לקשר עם שני הורים. בעת כהונתי כשופט הייתה

צרכיה לשכנע אלפי גברים לאלוות יותר אריות ומעורבות בח'ו' ילדיהם לאחר הגירושין. דוגמה בולטת לקושי של ההורם להתווכח ב"טובת הילד" היא השימוש המוגבר ב"משמרות משותפת" (הורות פיסית משותפת), שבירשה המעשי הוא טلطול הילד כמעט מדי יום לבית אחר. אני מתקשה לראות את טובת הילד במשמרות משותפת, שהיא פרי ראיית הילד כרכוש ולא אדם; רכוש המתחלק חצי חצי בין זורים שאינם יכולם, מטעמים אונקיים או כלכליים, לוותר ולבחון מהי באמות טובת הילד.

על פי מחקרים עדכניים, המשמרות המשותפת אינה עומדת בדרך כלל ב מבחן טובת הילד, במיוחד בגיל הרך. ביולי האחרון פורמה חוברת של כתבי העת המכובד Family Court Review, ובנה מחקרים אחרונים בסוגיה. מעוניין במיוחד לצין שבאוסטרליה, ששינתה ב-2006 בחקיקה את חזקת הגיל הרך תוך מון העדפה למשמרות משותפת, התגלו ממצאים מאיריים ומדאיים. ראשית, אחוז גבוה מאוד של ילדים חזקו לאמהותיהם למרות ההסכימות והפסיקות. שנית, פעוטות מתחת לגיל ארבע שטולטו מבית לבית המשמרות המשותפת, סבלו מדחק נפשי קשה ומגעיה בהתפתחותם. האם מישחו מאותם הורים, שכה

בנקל חורטימס על דגלו את נס ה"משמור" המשותפת", היה מוקן לנדוד כל יום לדירה אחרת, למיטה אחרת, לסלבת מגורים אחרות? אם ועדת שנית תמליץ, כי בכל מקרה של אי הסכמה בין הורם יבוא הסכום לבית המשפט שיחליט על פי טובת הילד, יהיה זה תMRI להערכת ההתקדיניות, שגם כוון הון ארוכות, מתישות ויקירות. מדוע להגיע להסכם כאשר אפשר לריב ואולי להשיג יתרונות במאבק? מי שייצאו נשקרים ממהלך כזה יהיו המומחים, שיתבקשו לחוות דעתם באשר לטובת הילד; כיצד, חוות דעת הן יקרות ומאריכות את זמן ההתקדינות. כדי שתובת הילד אכן תהפוך לשיקול ראשון בחלטות הנוגעות לאורם של ילדים, צריך להטמע את האחריות המשותפת של הורם בשיח החברתי והמשפטי. כשהתבוס אחריות זו בקרוב זוגות נשואים, יהיה מקום לשקל את שינוי חזקת הגיל הרך. נזדקק איז למסחה שתעמיד את הילד במרכז ותבדוק את האחריות המשותפת של הורם בעת חייהם המשותפים, ולא רק מרגע הפריד.

המרקם הסבוך של יחסם בתוך המשפחה, הcapsips בישראל לדיני המועד האישי, לא השתנה רק בעקבות שינוי ממך אחד באחריותה ית - חזקת הגיל הרך.

השופטת (בdimon) רוטליי הייתה י"ר הוועודה ליישום האמנה בדבר זכויות הילד בחקיקה בישראל

<http://www.haaretz.co.il/misc/article-print-page/1.1578316>

טל שחר **הסתיגות לתוספת סעיף 9(ד) להצעת החוק שבודוח הביניים**

mobaim lehalon dbari hscr lhesfigutinu laho: pft seifim 9g' - 9d' lhcutzat haok shl houeda.
houeda kibla mshma ksha v'morcbet v'haclzah lohzi'a matחת yda m'smek ha'mlachot chshob, asher m'shretat
at harporah ha'ndarshat b'tchom ha'achriyot dz'oriyah bi'srael. anchnu tomkim b'dz'oh houeda v'shotpim
legishta, shmezia'h chlofah legishta hishna v'hesh yda. anu makomim ci gisht ha'horot ha'mishutaf t'hufod legishta

ha'merachit b'tchom ha'achriyot ha'horot li'lildim be'z' frida v'giorshim.

dooka matod t'mica b'umidot houeda v'bgisot sheia m'bkashat hanhil le'horim agrosim v'logrimim
hamtphilim b'mshphot, anchnu m'bi'utim ha'tngdut z'holat la'seif 9g' sh'tzatahu ha'masita ulolah li'hot po'ca
mzo' sha'lia ha'tcuna houeda ba'mlachotya. mi'bir be'uni'in ukroni v'rashon b'me'ala m'ba'ut t'pisat ha'ulim
sh'manha otenu, asher m'bkashat l'mnu'u cl s'og z'l matn ha'adfa' automitit la'achd ha'horim. nosha seif 9g'
meho'oh yishom shel gisht "hamtphil ha'ukri", g'isha pesola m'cl v'cl sh'fugat batovat ha'ild v'horivo gam yid.
umdatnu zo h'vua b'pni houeda han' b'ul'ah, zun b'dz'oh mi'yoch sh'v'onu le'umka at gisht hamtphil ha'ukri.
atzurnu la'nduna gishta cl b'shi'ot houeda v'ha'chalta sh'hatkabla la'amz' atuna nushta la'a diyon b'mahot
ala camuna l'hlachim sh'ho'p'ulo ul houeda.

seif 9g' ba' le'ulim thach l'hlachim v'antrasic. shainim ulim b'kena achd um mandet houeda. ain cl zor'd
mahoti b'seif 9g'. zeho seif me'usha. b'it ha'z'pet, gam am y'tl'bet, y'col la'hcruu b'nakl a'odot to'ot ha'ild
le'pi ha'krityionim b'seif 9b'. ain m'dobar zo "mbovi st'om", v'gam ain m'dobar b'hosfat shikolim ch'dsim,
shainim m'zuiim m'mila b'seif 9b'. cl m'tro'i shel seif 9g' h'ya la'habtih, b'mrachit ha'mkrim b'hem k'iyim
konfliket b'nn ha'horim, at simon ha'm c'ho'z ha'mtphil ha'ukri. tomchi ha'seif zoa v'mp'ali' h'hlachim ul
houeda ai'm m'stirim at co'notam zo. tz'v'nu houeda cn m'stirah cu'ona zo thach mutpaf sl milim
mu'orafot v'nisra seif 9g', sh'mb'tih at 'mesh' ha'edfun sl aimot v'hadratm sl abot ha'achriyot
li'lildim.

cmo cn ha'nganu ha'mozu b'seif zo ibia l'm'znim b'nni ha'horim ul midat ha'tipol sl cl achd mahem
b'ilidim v'ch'sivot s'ogi ha'tipol v'ha'achriyot zl cl achd mahem la'htefchot ha'ildim, ma sh'v'ia le'oudf
li'igz'ia v'bz'vo z'mn sh'fot'i y'ker - b'ngod g'vir la'mlachotya sl houeda azma.

ytcan v'nitnu h'va la'gau l'hs'cmah rachba y'oter z'bib seif 9g', lo h'ya mnosha' mut' t'ob y'oter. atzurnu la'
nusha' n'si'ou amiti la'gau l'hs'cmah l'mrotot z'v' n'no l'hoti' sh'hotpim l'hs'cmah cu'la b'nu'aa zo.

ba'asher la'seif 9d', gam ha'm y'oter be'uni'in, 'a bg'l' uz'm tocnu, ala bg'l' ha'mshu'ot ha'mromot sh'bo,
sh'mobi'la at b'it ha'msh'p'la ha'chalta, sh'muni'i z' udifot b'tipol la'achd ha'horim. seif 9d' ha'm s'uf mi'oter
sh'no'ld gam ha'm l'hlachim sl k'votzot b'ulot antrasic sl sh'mor ha'adfa' sl ha'm. ul pi' ha'chalta ha'ok
shl houeda ain hcra la'psok ul sh'v'nu b'z'kot ha'tipol b'nn ha'horim m'mash cmo sh'ain hcra la'psok ai'-
sh'v'nu. ab'l ha'ospat s'uf m'forsh be'uni'in n'z'ikat ai'-sh'v'nu munika' m'skal u'odf la'afshrot zo v'ulolah

להתפרש כהנחיה שלא לפסוק שווין. עמדת העקרונית היא, שנקודת המוצא בקבלת ההחלטה צריכה להיות שווין בחלוקת האחריות הטיפולית, ואחר מכן התאמות לצרכי הילד וההורם, ניסוח שיעודן מעורבות של שני ההורים ואילו CAN מדובר ע"י היפה של גישה זו.

כיוון, השאיפה שאבוט יהו מעורבים בגידול ילדים משותפת לכל, ועל כן יש לעוזד אבות לקחת חלק פעיל בטיפול ילדים ובוואדי שיש להסיר את החסמים הניצבים בפני אבות לאחר גירושים, כאשר מעוניינים בכך. הוועדה אמנם קבעה מספר קבוע בעלות נורמטיביות חשובה בעניין זה אך לא שילבה מגנונים מתאימים בהמלצתה לחוקקה. לעומת זאת, בנסיבות אלה יוצרת חסמים חדשים, שירחיקו אבות מעורבות הורות מיטבית. אנו מעריכים חשש, כי השיפור שהל באחרונה בנסיבות בית המשפט ברוח דוח הביניים של ועדת שנייט, עלול להיעזר לנוכח צעיפים אלה והפסיקות עלולות לחזור לתבנית שהיתה להן תחת חזקת הגיל הרך, אפילו אם תבוטל חזקה זו.

כפי שנאמר בפתח הדברים אנחנו שותפים לדוח הוועדה ותומכים ב מרבית הדברים שנאמרים בו. עם זה הבענו את הסתייגותינו והתנגדותנו במלך **יציבות הוועדה במספר עניינים:**

א. מתן העדפה להורה המטפל העיקרי, זו בסעיף 9ב'(6) (קriterion הטיפול בלבד) והן ב-9ו' ו-9ד' כאמור לעיל.

ב. קביעת נקודת מצוא, הראה בשני הורם כנושאים באחריות הורות במידה שווה. אנו סבורים כי על הוועדה היה לנסה את סעיף 9ג' בנוסח זה: "נקודת המוצא לקבעת הסדר הורות תהיה, שני הורים ישאו בתחום האחיות הורות במידה שווה, תוך התאמות נדרשות על פי העניינים שבסעיף קטן (ב); קבוע ניתת המשפט חלוקה לא שוויונית של האחריות הורות יגניק את החלטתו".

ג. ביטול הסטוס "הורה משמרן". מרות שהוועדה לא ממליצה על שימוש בקביעת הורה משמרן או כל סמכות עודפת אחרת הורה הדבר אינו נאמר במפורש בהצעת החוק ולמעשה אין מניעה כי גם לאחר חקיקת החוק בר' משפט יפסקו כי אחד הורים יהיה ה"משמרן", כפי שהם עושים גם ביום ללא גיבוי בחוק. אנו מעריכים לציין בסעיף 9 בהצעת החוק: "בית המשפט לא יכול למי מההורם יהיה מעמד שמעניק לו סמכות עדפת על פני הורה השני".

ד. קבעה נורמטיבית בדיוני הגירה כי גם ההגירה עם ילד פוגעת בו ובקשר שלו עם אחד ההורם.

סעיף 10 מכיל מגנון, המאפשר הגישה של אחד ההורם עם הילדים וניתוקם מההורמה שנייה. העצטנו היא להוסיף בתחילת הסעיף: "העתיקת מקום המגורים של הילד אל מחוץ לישראל עלולה לעמוד בסתרה לחובת האזיות הורות לקיום קשר אישי, ישיר וסדיר בין הילד לבין הוריו ולזותו של הילד למימוש האחריות הורות כלפי עלי ידי הוריו כאמור בסעיף 2 ולטובת הילד זוכיותו כאמור בסעיף 3, ועל כן תאפשר אם השתכנע בית המשפט, כי הפגיעה שתיגרם לילדים כתוצאה מעתיקת מקום המגורים של הילד אל מחוץ לישראל פחותה מהפגיעה שעולה להיגרם לו אם ישאר בסביבתו הטבעית".

כפי שאפשר לראות הסתייגיות אלה ממקודם: בהבטחת עניין אחד בלבד: חיזוק הקשר של הילד עם שני הוריו. לצערנו, למרות שהוועדה קובעת עמד זו מוצקות וברורות באשר לטובת הילד שהוריו מתגרשים, בנסיבות אלה מנוגדות המלצתיה לעמדותיה.

עמדתנו היא שאנחנו תומכים בדו"ח הוועדה מכלול. מכיוון שבארבעה עניינים לא הצליחו לשכנע את חבריינו בוועדה, אנו מביעים את הסתייגיותנו אליה. אנו סבורים שעל משרד המשפטיםקדם את החקירה המוצעת על ידי הוועדה, מתוך הנחה שהחוקן יקבע את דעתו ויכריע בסופו של דבר גם בנסיבות אלה.

ב' טבת, תשע"ב
28 דצמבר, 2011

לכבוד
פרופ' יעקב נאמן
שר המשפטים

שלום רב,

נבקש להודיע לבכובדו כי אנו מציגים למסמך ההסתיגות ש摹עבך על ידי ד"ר פרץ סגל ביחס לסעיף 9ג. לא נפרט כאן יותר היות והמסמך מסביר את עצמו בהרבה. עם זאת אנו מבקשים לציין במכותב זה את ראש הפרק העיקרי לגבי השתלשלות: העניינים שהביאנו להציג למסמך ההסתיגות שבנדון.

1. כידוע, חמש שנים עמה "וועדת שני"ן" על מנת להגיע לתוצאות מכובדות ומקדמות, וכן הוועדה הצלחה בשלב מסוים למסכם דו"ח ראי' יותר וברמה מאד גבוהה, זאת למרות דיונים ארוכים ולעתים לא פשוטים. ה"וועדת שני"ן" מגד גאים להיות שותפים לאותו הדו"ח.
2. בשלב מסוים, שהתחיל כנראה בסוף שנת 2009 והמשיך במהלך השנים עד הגשת הדו"ח הסופי, שחקני היו שונים במחלוקת "גולד" הרעיון של סעיף 9ג. נערכנו מאד כשהתחווור למ"כ למורות שהוסכם על דו"ח מאד ראי' עם מסקנות מצוינות, המשיכה להתרחש "עובדת שתה" נוספת ולא הולמת על ידי מספר חברים (אחת פרשה בניתים מהוועדה), שנועדה להשפיע על חברי וועדה שיאמכו את סעיף 9ג, עשוי לכשעצמו עבר שניים ועדכונים שונים. תוך כדי כך, הצבתו עוד ועוד דו"חות "מתעדכנים", ובשלב מסוים אף היה מאד קשה גם למי שעסוק הרבה בקריה וכתיבתה לעקב אחריו שנערכו בדו"ח. בעצם, לאורך כל הדרכו סברנו כי סעיף 9ב' הוא מצוין ויש להסתפק בו, וכי סעיף 9ג' מיותר ואינו במקום, כפי שמתואר במסמך ההסתיגות הנרחבה שmagis לך ד"ר סגל ושאמ שקדמו גם כן על הכנתו.
3. לאחר שלא נוצרה הסכמה הוגש אל כבodo דו"ח שחלק מהמלצותיו מפוצלות. בעקבות כך התקיימה פגישה ביום 27.9.2011 במשרד כבodo שבה גם אנחנו נכחנו. בהמשך לפגישה זו נתקשרה הוועדה על ידי כבodo להמעיר ולדון סביב הסוגיות ללא פתרות, תוך שהוועדה מתבקשת במסגרת כתוב המינוי החוזש לקים דיונים נוספים ו"לנהוג בדיונים אלה בਪניהות המרבית, אלא להיזמוד לדעות הקודמות של החברים בוועדה ולהציג לי את המלצתה בעניין הצעת החוק מטעם הסכמה מלאה ש' חברי הוועדה, כדי שאוכל להביא לחוקיקתה".

4. ביום 6.11.2011 קיימה הוועדה פגישה. מטור מותן מלא הכבוד הרואוי לביקשת כבodo ולוי"ר הוועדה החליטו לראות באיזו מידת אנו מסוגלים "לחיות בשולם" עם סעיף 9ג'. הגיענו למסקנה כי עם שינוי ניסוח מסוימים, תוך הבלוי ת' גורם "ההוראה הידידותי", ונסה לאמץ סעיף זה. מטרתנו הייתה בעיקר לנסות להגשים עמדות של מסתיגים לMINIMUM כדי שבסופה של יומ' יהיה דו"ח מסוים עליו עמלנו קשות עד 2009. כאשר הצגנו עמדה מתאפשרת הי"ר מאד שמח על כך

ומבחןינו ראה את הדיון כתם ונשלם. לא ניתן יותר הזדמנות להביע עוד דעת. בדיעבד, הבנו כי למספר חברים היי עוד רעינות, חזק סביב חידוד נוסף של עקרון "ההור הידידות", שנראה לנו מתאים מאד במיוחד במצב קונפליקט. לאחר שהבנו כי בעצם הדיון לא מוצא עד תום, במיוחד לאחר שניסינו לרך מען את עצמן ואחרים שסבירו לנו, חזח אליהם הרהורים נוספים בדבר יכולתנו לתמוך מבחינה מקצועית בסעיף 9ג.

5. הרהורים לגבי סעיף 9ג' גברו עוד יותר כאשר הבנו כי לפחות משפטים שונים חולקים בעוותיהם לגבי הפרשנות שעורכי דין ושותפים העוסקים בתחום דיני משפחה עשויים ליחס לסעיף זה (כאמור תיאור מלא מופיע במסמך הסתיגות המפורט).

6. לבסוף, במקביל לשינוי בכתיבת הדוחן הסופי של הוועדה, אף כתובנו מאמר משותף שעומד להתרשם בקרוב באחד מכתבי הור המשפטים בישראל – "דין ודברים". מאמר זה כולל עוד צדדים מקצועיים מאד חשובים שחלל לאռ נכללו בדו"ח הוועדה, בעיקר עקב קר שנאלץ להתרשם, לא תמיד מטעמים מבניים אמן מקצועיים כי מאמר זה ישפוך אור נוסף על עוד ציוונים שכדי לשקל בחקיקה מתאימה, וקצווורים למשג מסכני שמכור בתחום כ"דיד לילד". שלא כמו אופטרופוס לדין, שהוא בדרך כלל מושפע במקצועו, אמן מציעים במצב קונפליקט מסוימים למונת "דיד לילד" מהתחום הטיפול (למשל פסיכולוג, עובד סוציאלי). אמן סבורים כי במידה ולא ניתן יהיה להגעה להכרעה שיפוטית במוגרת סעיף 9ב' שהוא מספק בעיננו – כנראה עקב קונפליקטים קשים בין בני זוג כמו גם בין פרקליטיהם – סעיף 9ג' רק יuba את הקונפליקט ולכך במקרה כה קשים החלופה היא סמכותית-טיפולית באמצעות מינו של "דיד לילד".

לסיכום, כל אלה במקביל למסמך הסתיגות המפורט, אינם אפשריים לנו להציגו בסעיף 9ג'.
אנו עומדים לרשوت לבדוקו לגבי כל שאלה נוספת ובהירה כלשהי.

בכבוד רב,

ד"ר תרצה יאלס
ראש התכנית הבינלאומית ללימודים תוארי שי בהתקפות הילד
וראש התחום היישומי במכון לחקר התקפות הילד

פרופ' אבי שגיא-שורץ
דיקן הפקולטה למדעי החברה
וראש המרכז לחקר התקפות הילד

חוות דעת בעניין סעיף ६(ג) להצעת החוק מטעם הוועדה

ד"ר תרצה יואלס, פروف' אבי שגיא וד"ר פרץ סגל

לאור הנחות היסוד להצעת החוק של הוועדה כפי שפורטו בדוח הביניים מאפריל 2008 (להלן – "הצעת החוק"), אנו סבורים, כי סעיף ६(ג) אינו עולה בקנה אחד עמו ולכן אנו מסתננים מהכלתו בהצעת החוק. להלן נימוקינו:

סעיף ६(ב) בהצעת החוק, קובע קווים מוחים שעל פיהם יידרש בית המשפט לקבוע הסדר הורי באשר לאופן מימוש האחריות הורית, לאחר שההורם לא הגיעו להסתמה:

"(ב) בבוא בית המשפט לקבוע הסדר ההורות על פי טובת הילד כאמור בסעיף ३, ייבא בין היתר בחשבון, בהחלטה מנומקת, את מכלול העניינים הבאים:

1

- (1) צרכיו התפתחותיים: המשתנים של כל ילד בהתאם למצבו, לגילו, להבטחת הייציבות בחיו וצרcioו המיחדים ככל שהם קיימים;
- (2) רצון הילד, ככל שכיריו המתפתחים מאפשרים לברו על ידי שמייתו בבית המשפט או בדרך אחרת שמתאימה הילד כפי שקבע בית המשפט, ומתן משקל ראוי לדבריו הילד לפי גילו ומידת גורותו של הילד;
- (3) נוכנותם של ההורם, חד ולחוד, לשתף פעולה למימוש האחריות הורית והבטחת זכויותו של הילד;"
- (4) זכותו של הילד לקשר אשמעוני, אישי, ישיר וסדיר עם שני הוריו;
- (5) כישוריו של כל אחד נזהורים למשמש את האחריות הורית;
- (6) הטיפול שהעניק כל אוד מההורם הילד;
- (7) זכותו של הילד לקשור משפחתי ומידת הנוכנות והיכולת של כל אחד מההורם לאפשר את מימוש הקשו "

ביסוד סעיף זה, ההכרה שכל ילד הוא אדם עצמאי בעל זכויות ולכן יש לבחון את טובתו של כל ילד לגופו ואין מקום לקבוע חזקה או כלל הכרעה בחוק באשר לטובתו האישית. שום ילד אינו דומהילד אחר ואף נזבותיו של אותו ילד משתנות מגיל לגיל, כך גם הורה אחד אינו דומה להורה שני ומצבו שי הורה משתנה מעת לעת, בפרט בעקבות פרידה מבן זוגו. בהתאם לכך, כאשר בית המשפט נדרש לקבוע הסדר הורות יש לתת לו מרחב שיקול חוות דעת גמיש, קבוע לפי מכלול הרכיביו שבסעיף את ההסדר שהוא לטובת הילד. רכיבים אלה אפשרים לבית המשפט לבחון זאת מצבו של כל ילד ונסיבותיו לעצמו וכן את יכולתו, יכולתו ונוכנותו של כל הורה להקדיש לו זמן ולטפל בו ולגדלו – ללא כל הנחה מגדרית מוקדמת. במיוחד על בית המשפט לבחון את יכולתו של הורה לראות את הילד

academy, that both parents have an equal right and responsibility to care for their child and that the child's best interests shall prevail between them. This principle is also reflected in article 9(2) which states that "the best interests of the child shall prevail in all actions concerning him/her".

In addition, article 18 of the Convention requires that governments take appropriate steps to ensure equality of rights and responsibilities of spouses as to marriage, during marriage and on its dissolution. The Human Rights Committee states in a General Comment: "During marriage, the spouses should have equal rights and responsibilities in the family. This equality extends to all matters arising from their relationship ... Such equality continues to be applicable to arrangements regarding legal separation or dissolution of the marriage ... Thus, any discriminatory treatment in regard to the grounds and procedures for separation or divorce, child custody ... visiting rights or the loss or recovery of parental authority must be prohibited, bearing in mind the paramount interests of the children in this connection." (Human Rights Committee, General Comment No. 19, 1990, HRI/GEN/1/ Rev.8, paras. 8 and 9, p. 139)"

בהתאם לכך נאמר בהנחיות המדריך לשום האמנה מטעם יונס"פ (להלן - "המדריך")¹:

"Under the terms of article 18, the law must recognize the principle that parents have **common** responsibility. As is recognized in article 18(2), Government measures should be directed at supporting and promoting the viability of joint parenting. If parents separate, or if they have never lived together, it may however be necessary for courts to allocate rights to one or the other parent. As discussed in relation to article 9 (see page 122) in such circumstances the law should not make inflexible presumptions about which parent takes priority."

בהמשך לדברים אף קובע המדריך:

2

"Article 23(4) of the International Covenant on Civil and Political Rights provides that States Parties "shall take appropriate steps to ensure equality of rights and responsibilities of spouses as to marriage, during marriage and on its dissolution". The Human Rights Committee states in a General Comment: "During marriage, the spouses should have equal rights and responsibilities in the family. This equality extends to all matters arising from their relationship ... Such equality continues to be applicable to arrangements regarding legal separation or dissolution of the marriage ... Thus, any discriminatory treatment in regard to the grounds and procedures for separation or divorce, child custody ... visiting rights or the loss or recovery of parental authority must be prohibited, bearing in mind the paramount interests of the children in this connection." (Human Rights Committee, General Comment No. 19, 1990, HRI/GEN/1/ Rev.8, paras. 8 and 9, p. 139)"

Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child¹

prepared for UNICEF by Rachel Hodgkin and Peter Newell, fully revised third edition, pp. 237.

[Handbook%203rd%20ed.pdf%20files/Implementation/ht](http://www.unicef.org/crc)p://www.unicef.org/crc

סעיף 9(ג) המוצע עתה על ידי רוב חברי הוועדה, מצמצם את שיקול הדעת של בית המשפט, על ידי קביעת כלל הכרעה כדלקמן: "(ג) ככל שלא ימצא בבית המשפט או בבית הדין בכלל השיקולים האמורים בסעיף קטן (ב) מענה להחלטה הנדרשת כדי להכריע לגבי חלוקת הזמן והמגורים של הילד עם כל אחד מהוריו, תוך בית המשפט משקל מכריע לשיקולי שימירת היציבות של הילד ולאופן ולמידה בז'ם טופל על ידי כל אחד מהוריו במהלך חייו עד למתן ההחלטה, בלי שהדבר יפגע בשיקול של שימירת הקשר של הילד עם שני הוריו ועидודם לשיתוף פעולה ביניהם והכל תוך שימירה על עקרון טובות הילד כשיקול עלי".

בהתאם לסעיף זה, כאשר בית המשפט זינו מוצא דרך להביא את ההורים למימוש אחריותם ההורות בהסכמה על ידי שקלול המרכיבים שבסעיף 9(ב), עליו ליתן "משקל מכריע לשיקולי שימירת היציבות וההמשכיות בחיו של הילד ולאופן ומהידה בהם טופל על ידי כל אחד מהוריו במהלך חייו ועד למתן ההחלטה". ככלומר שטמיירת היציבות בחיו הילד תהיה כך שההוראה שטיפל בו יותר לפני הפרידה של הוריו י Mishik בעיקו לטפל בו ועמו הוא יתגורר. סעיף זה מגלם אפוא כלל הכרעה לעניין מגוררי הילד עם הוריו וחילוק הזמן שישנה עם כל אחד מהם, במקום לשקלול את מכלול הרכיבים שבסעיף 9(ב), אף כי עניין מקום מגוררי הילד עם כל אחד מהוריו, תוך חילוק הזמן بصورة כזו או אחרת, הוא מוחותי למימוש אחריות ההורות.

3

לכן לדעתנו, יש להניח כי סעיף 9(ג) יפורטו כקובע ברירת מחדל כללית באשר ליישומו של סעיף 9(ב), מכיוון שהחוק יחס למדיני 9(ב) משקל מכריע מבין מכלול המרכיבים שבסעיף 9(ב) לעניין המהותי של מקום מגורר הילד. זאת, בעיקר על חשבון המרכיב של שימירת הקשר האישី היישר והסדר של הילד עם שני הוריו. בכך ישנה סעיף 9(ג) את שמעותו של סעיף 9(ב), וייתן עדיפות להורה שהיא המטפל העיקרי לעונת ההורה שטיפל משך פחות זמן בילד.

כתוצאה לכך גם יוענק משקל מכריע לפחות הזמן שבו הורה היה עם הילד, על חשבון טיבו של הטיפול בכל הורה העניק לצד – אהבה, זקנאה, תשומת לב, רגשות, הבנה, אכפתות ונדמה, שכן דברים אלה קשה מאד להעריכם. כך תמנע מהאב, אשר בדרך כלל טיפול בעבר פחות זמן בילד, האפשרות לגנות לאחר הפרידה משורבות נבותה בקשר עם ילדו אף כי טיפולו היה מאד משמעותי לילד. מצד שני, האם, לעמוד, בדרך כלל, תחת לחץ חברתי-סובייטי, למרות השינוי בנסיבות האישיות, להיות הורה שבעיקר יملא את המחויבות המוסרית-משפטית לטפל בילד, והסכוםתו לחילוק זמן המגורים של הילד בצורה מאוזנת עם האב תתרחש כפגיעה במעמדה כאם.

ברירת המחדל שבסעיף 9(ג) עלולה אף עליה להוות עילה להחזרת המאבק בין הורים בكونפליקט גבוה בניסיונות מלאכותיים לשנות את זצאותה באשר למגוררי הילד, כדי לפגוע בהורה השני. כלל ההחלטה שנקבע בסעיף זה, לא יחזק אפילו בתධיניות אלא להפוך יהוה תמיין להגביר אותו. שכן הורה שהיא המטפל העיקרי ילד לפניו הפרידה יمنع מהסתכים לחלוקת זמן המגורים של הילד כאשר בית המשפט בוחן לפי 9(ב) את מכלול השיקולים באשר לטובות הילד, בידועו כי

לאחר מכן יידרש בית המשפט לתת משקל מכריע לסעיף 9(ג), בהיותו ההוראה שהייתה המטפל העיקרי בו. על כן, כלל הכרעה זה פוגע לאפשרות להגעה לשותפות ההוראה במימוש אחorigות באופן כולל, משומש שהוא קובע מעמד של הורה עיקרי והורה שני. דברים אלה פורשו במדריך²:

Many countries document large numbers of children living in one-parent families – usually with the mother. The Committee has often expressed concern about this phenomenon, a concern that does not relate to the state of marriage but to the need of children to have both parents actively involved in their upbringing and the greater likelihood of poverty for children in one-parent families.

לעומת זאת אם החוק יאמץ אך את סעיף 9(ב), שmbטאת את השוויון בין ההורים באחorigות ההורות, תמומש זכות הילד לפי סעיף 18 לאמנה, כאמור במדריך³:

"The inequality of parental responsibility in many countries is often highlighted when parents separate. A number of countries' Initial and Second Reports revealed legal and social traditions that inflexibly allocate responsibility for child-rearing to either the mother or the father when they separate. Often the formula is that mothers are given initial responsibility for babies, infants and young children but that fathers have subsequent responsibility and dominant powers generally, to determine the shape of the child's life. Such measures usually represent some progress away from a totally patriarchal system – recognition of the strong bond between mothers and young children which it would be harmful to sever. Nonetheless translating this recognition into an inflexible law can result in a breach of children's rights. The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women endorses this point, article 5 of which provides that: "States Parties shall take all appropriate measures... to ensure ... the recognition of the common responsibility of men and women in the upbringing and development of the children, it being understood that the interest of the children is the primordial consideration in all cases." Article 16 goes on to say: "States Parties... shall ensure, on a basis of equality of men and women... The same rights and responsibilities as parents, irrespective of their marital status, in matters relating to their children; in all cases the interests of the children shall be paramount."

4

מעבר לדברים אלה, קביעת השיקול הנזכר בסעיף 9(ג), כי טובת הילד להתגורר ולהיות מטופל על ידי ההוראה שבუיקר טיפול בו עד לממן החלטה פוגעת באמנות נשים. שכן יסודו במציאות הרווחת שהאם היא המטפלת ועקרית בילד - כפי שהדברים פורשו בדעת המיעוט בדורות הבנינים: "בלוב המכלייע של המקנית, אבות ווצאות ומסכימים לכך שהאם היא זו שתsha

² שם .235

³ שם, שם.

במrob האחויות לטיפול הפיזי בילדים. זאת, מליון שהם סבורים כי טובת ילדים מחייבת המשך טיפול על-ידי האם כפי שהיא בחויה נישואין ומכיון שסוד היום התעסוקתי והחברותי שלהם אינו מאפשר טיפול אינטנסיבי בילדים". אזו לשם מתן העדפה מתקנת לנשים - היה ו-עללא ערכית שנייה מקיף במצב המשפט הקיים "פוגע בנשים [קרי], ההימנעות מקביעת חזקה של הווה המתפל העיקרי או לחילופין ביטול רצקת הניל הרך], הוא בבחינת גל נבשת הרשות".

אולם תפיסה זו פוגעת בנשים, מכמה טעמיים:

- אין לה כל בסיס בחשיבה בijkורתן היהות והיא נשענת על תפיסה חברתית דתית או תפיסה בדבר "הטבע הנשי" כמתאימה יותר לטיפול בילדים.
- היא מצדיקה את הדין האישי צטרונליסטי, שהאישה היא "קרבן" של השיטה, ובתמורה לכך שמנעה ממנו למש את רצונה האישי היא מקבלת מעמד של המתפלת העיקרית בילד, למלאת את החונו י' המוסרית-חברותית כלפי דור העתיד.
- היא מעניקה יתרון כלכלי לילדים על חשבון קידומו של השווון המגדרי של הנשים. מכיוון שבחברה Kapitalistית היזוח מעובודתה של האישה נזוק בכך כלל משל האיש, עדיף לעוזד אותה למלא ופקידים שאין נושאים רוח ממוני, וכך לאפשר לאיש להפיק מעובודתו רוח ממון; גדול יותר, שיפור את מצבו הכלכלי של הילד, ובעקבותיו גם באמ.

5

לכן, מתן משקל מכריע לשיקול שמראש יוזע שברוב המכريع של המקרים האשה תשא בו פוגעת באמהות נשים. גם חשש זה פורש במדדין⁴:

"The importance of both parents having common responsibilities for children should be emphasized. Most societies have only recently recognized that fathers, as well as mothers, can and should undertake the day-to-day care of their children, and that mothers, as well as fathers, have financial responsibilities and legal rights in relation to children. The Convention is one of the first treaties to see this as a human right of children, reflecting the provision in the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (1979), which requires the recognition by States Parties of ". the common responsibility of men and women in the upbringing and development of their children, it being understood that the interest of the children is the primordial consideration in all cases" (article 5)." .

לסיכום, משמעות סעיף 9(ג) היא:

1. סימון מפורש של "חזקת הורה המטפל העיקרי" – הנוגת במדיניות אחרות, כחלופה ל-"חזקת הגיל הרך" – בזгод לתפיסה הבסיסית של הוועדה שאין מקום לפעול על פי כלל הכרעה לצורך קב' עת אופן מימוש האחריות ההורית לטובת הילד.
2. מתן משקל מכריע ל מבחון של היפויו של הורה העניק לצד על פני הרכיבים האחרים שבסעיף 9(ב), אף שאין הצדקה לואותו כרכיב עדיף על יתר הרכיבים לקביעת חלוקת הזמן והמגורים של הילד עם כל הורה.
3. הסעיף מנוגד לגישה השוויונית, שהאם והאב כאחד אחראים למימוש האחריות ההורית במשותף, והוא מקבע ומצב סוציאלוגי כנורמה משפטית שיש לлечות בעקבותיה.
4. התוספת של סעיף 9(ג) עלולה להגביר את כמות הדיונים המשפטיים ולא להפחיתם. בעקבותיו אף עשוי להתפתח, בויצבים של משבר קשה בין הורים, מאבק על הבניה מלאכותית של טיפול בלבד בעוד ידי אחד הורים לצורך המשפט.